

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Pel-Mel Teatrı**

səh. 257. “Pel-Mel”: Bakıda, indiki S. Vurğun adına Azərbaycan Dövlət Akademik Rus Dram Teatrının binasında fəaliyyət göstərmiş özəl teatr. “Pel-Mel” teatrından əvvəl bu binada “Mikado” kinoteatrı yerləşirdi.

Maliyyə Nəzarəti tərəfindən

səh. 257. “İqtisad Sandıqlarının”: elanda hər yerdə “İqtisadi Sandıqlarının” getmişdir.

Rusiya Kommunizm inqilabının ikilliyi

səh. 259. “İstilaçı-cahan siyasətinin bir böyük amili”: qəzətdə belə getmişdir: “İstilaçı-cahan bir siyasətinin böyük amili”.

səh. 260. “bonapartizm”: iri burjuaziyanın əksinqilabi diktaturasını ifadə edən termin.

Qəzetələrdən

səh. 264. “Avamlar Kamerası”: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

Türkiyədə

səh. 266. “milliyyəti-siyasiyyə”: milli köklərə deyil, vətəndaşlığa əsaslanan milliyyətçilik, məsələn osmanlıçılıq.

“tənzimatçılıq”: Osmanlı imperiyasında 1839-cu ildə elan edilən Tənzimat fərmanı ilə başlayan islahat hərəkatı; özündə hüquqi, mədəni islahatları, təhsil islahatını, qərbləşməyi və mərkəziyyətçiliyi ehtiva edirdi.

səh. 269. “İttihadçı”: İttihad və Tərəqqi partiyası və onun tərəfdarları nəzərdə tutulur.

Türkiyə Hərəkatı-milliyəsinə dair

səh. 270. “Əlvahi-əşərə”: inanışa görə, həzrəti-Musaya yazılı olaraq verilən on əmr.

səh. 273. “Naqd”: imza yarımçıq çıxmışdır.

“Sancaq” şeiri (səh. 273) üçün lüğət:

xoş-yümn: xoşbəxt, uğurlu
sayə: kölgə
vəcdi-hal: sevinc, nəşə
ali və tali: böyük-küçük hamı
rayəti-nüsrət: zəfər bayrağı
fatehi-kişvər: ölkə fətn edən
təmövüc: dalğalanma
“Öylə kim, dəryalar bir şimal ilə”: “Dənlər şimal küləyi ilə necə dalğalanarsa, elə”
rifət: ucalıq
infial: xəcalət
cəri: cürətli
nüsrət: zəfər
“Əsrlərlə, nə ki mahü sal ilə”: “Aylar, illərlə yox, əsrlərlə; əsrlərdən bəri”
rəzməh: döyüş meydanı
sabit-qədəm: möhkəm; sarsılmaz
ələm: bayraq; nişan; simvol
məqal: söz

Bakı xəbərləri

səh. 279. “Şəhadətnamə ... Əliyəvin”: qəzətdə belədir.

“İmza ...”: qəzətdə böylədir.

Cümə axşamı, 13 noyabr 1919-cu il, nömrə 321

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-davamiyyəsi. Pəncşənbə, 19 səfərül-müzzəffər sənə 1338. 13 təşrin-i sani 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 3 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

SİRK “MODERN”

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü noyabrın 13-ndə 1919-ncu ildə kloun Si Sip-Sipkinin benefisidir. Bu gün “Venetsiyada gecə”, denikinlilər ilə bolşeviklər müharibəsi, barometr və çapuk əkslər göstərəcəkdir. Bu gün növbənöv fokuslar, izahatı ilə.

Məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə təşkil edilmiş Fransa güləş mübarizəsinin məbədi [ardı].

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir. 1-nci: ikinci güləş Kalişeviç – Boqatırov; 2-nci: İran güləşi Gənc Əli – Oleynikov; 3-ncü: qəti mübarizə Muznik – Naməlum.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanması saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, tamam olacaq 12-də. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Elan: Bu günlərdə Zakoroykonun benefisi olacaqdır.

14039

* * *

Azərbaycan Dövlət Teatrosu Heyəti Müdiriyyətinə opera və operetta oyun-

ları üçün “xoristlər” lazımdır. Yaxşı səsə malik olanlar səsini imtahanı üçün vis-direktor Zülfüqar bəy Hacıbəyliyə müraciət etməlidirlər. Ancaq yaxşı səsi olanlar qəbul ediləcəklər.

Adres: Dumski ploşcad, Haşımovun 11 nömrəli mülkü.

Dövlət Teatrosu heyəti vəkili:

M. Ə. Sidqi

T-319

BAKİ MÜSƏLMAN**PARAXODÇULARININ CƏMIYYƏTİ**

Petrovski körpüdən Lənkəran və Astaraya hər gün saat beşdə paraxod gedir. Yük və sərnişin həmin körpüdə qəbul olunur. Biletlər dəxi orada satılır. Ənzəli, Məşhədsər, Bəndər Gəz, Həsənqulı, Gümüştəpə, Ləngərud, Rudsər və Şahsavara dəxi həmin körpüdən yük qəbul olunur.

Noyabrın 12-sindən Salyana yük və sərnişin paraxodu işləyəcəkdir.

Cəmiyyətin kontoru Dəniz qırağında, Rəsulovun kontorunda.

Telefon nömrəsi: 3-88 və 57-61.

Bakı Paraxodçular Bürosu

14026

1919-cu sənə noyabrın 13-də pənc-şənbə günü gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-340

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz mövqifi tərəfindən qəbul edilmişdir)

11 təşri-sani

(Bolşevik xəbərləri)

Hərbi əməliyyat

Onej cəbhəsində – Denislav dairəsində kəşfiyyat dəstələrimizin müvəffəqiyyətli əməliyyatı icra edilir. Arxada düşməndən əsirlər alınmışdır. Kapyor boğazının cənub kənarında Qırmızı Borun 30 fərsəx cənub - qərbində olan Suma nəhrinə çatılmışdır.

Yamburq cəbhəsində müvəffəqiyyətli surətdə yürüşümüz davam edir. Yamburqun 15 fərsəx şimal-şərqində bir neçə kəndlər işğal edilmişdir.

Çud gölünün şərq sahilı dairəsində Yajina kəndi işğal olunmuşdur.

Pskov dairəsində – Pskovun 15 fərsəx qərbində vuruşma ilə bir neçə kənd tutulmuşdur.

Novqorod, Volın, Kiyev və Çerniqov dairələrində təbəllüdsizdir [dəyişiklik yoxdur].

Dmitrov dairəsində – Dmitrov altında düşmən münhəzim [məğlub] edilmiş və ricəti [geri çəkilməsi] əsnasında əlimizə yaralı və bir çox qənimət düşmüşdür.

Kursk cəbhəsində Fatejin şimalında ciddi vuruşmalar davam edir. Kursk dəmiryol xətti boyunca bizim qoşunlarımız düşməni sıxışdıraraq, Kurskdan 50 fərsəx şimala olan kəndlərin xəttinə çatmışlardır.

Şıkrov cəbhəsində yürüşümüz müvəffəqiyyətlə davam edir. Bizim qabaq hissələrimiz Şıkrı şəhəri və mövqifini işğal etmişlərdir. Qənimət də alınmışdır.

Kastornov dairəsində müvəffəqiyyətli vuruşmalar davam edir.

Novoxopyor dairəsində yürüş edən hissələrimiz Novoxopyot yaxınlığındakı kəndlərə çatmışlardır. Ural dairəsində düşmən yürüşü tərəfimizdən dəf edilmişdir.

Qalan cəbhələrdə təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur.

İşim dairəsində kəşfiyyat əməliyyatı. Tobol dairəsindən məlumat alınmışdır.

Haskellin Parisə əzimi

Lion - Erməni Cümhuriyyəti nəzdində olan Baş Amerika komissarı polkovnik Haskell Qafqaziya hərbi işlərinə aid məruzədə bulunmaqdan ötrü İstanbuldan Parisə əzimet etdi [getdi].

İspaniyada idareyi-əsgəriyyə

Stokholm - Madriddə dəmiryol əməlləri maaşlarının artırılması haqqında tələbnamə təqdim etmişlərdir. Şəhər idareyi-əsgəriyyə [fövqəladə hərbi rejim] altında elan edilmişdir.

Amerikada tətillat

Hursi - indiki zamanda Cəmahiri-Müttəfiqədə [Birləşmiş Ştatlarda] 1 milyon 500

min əmələ tətillat etməkdədir. Tətillat hərəkətinin axırı hələlik məlum deyildir. Kömürqazıyanlar tətillatı bir həftədir davam edir. Tətillat nəticəsi olaraq Nyu-Yorkda 210 vapor yüklənməmiş durur.

Cəmahiri-Müttəfiqədə sui-niyyət kəşfi

Paris – Nyu-Yorkdan Cəmahiri-Müttəfiqə məmurlarının xəbər verdiklərinə görə, inqilab hazırlandığına dair sui-niyyət kəşf edildiyi xüsusunda məlumat alınmışdır. 100-dən artıq həbslər icra edilmişdir. Guya polis tərəfindən külli surətdə qəlp para, qırmızı bayraqlar və əsliyə [silahlar] alınmışdır. Hökumət fəhlə qanına susamışdır.

Almaniya cavabı

Nauen - Almaniyanın Müttəfiqlərə cavabı Müttəfiqlərin sülh şəraiti mövcubincə iltizam etdiyi [sülh müqaviləsinin şərtlərinə görə öz öhdəsinə götürdüyü] bir çox maddələrə əməl etmədiyinə dair sənədə istinadən tərtib verilməkdədir.

Almaniya mətbuatına xəbər verirlər ki, Almaniya Sülh Komissiyası Müttəfiqlərin sülh şəraitini xələdar etdiklərinə [pozduqlarına] dair üç mindən ziyadə etiraz almışdır.

Ali Şuranın təklifi

Lion - Axırıncı nota ilə Ali Şura, Romaniya hökumətinə, Sülh Konfransı tərəfindən göstərilən nöqtələrə Macarıstandan bilatəxir [dərhal] qoşunlarının çıxarılmasını təklif edir.

* * *

Rəsmi surətdə Sibiryadan vətənləri nə aparılmaları üçün Müttəfiqlərin bir

vapor verdiklərini xəbər verirlər. Bu məqsəd üçün İngiltərə 50 milyon frank təxsis etmişdir [ayırılmışdır].

Bizim tərəfə gəlirlər

Qomel - Çerniqov yaxınlığında Denikindən aldığımız əsirlər Qırmızı ordu cərgəsinə daxil olurlar. Əsirlər zorla səfərbərliyə alındıqlarını söyləyirlər.

Denikinçilərin hərəkəti

Qomel - Denikinçilərin ricətləri [geri çəkilmələri] əsnasında Çerniqov tamamilə talan və yağma edilmişdir. Dükən və mağazalar təxrib edilmişdir. Sərvətlilər şəhərdən qaçmışlardır.

Fəlakət ərəfəsində

Nauen - Axırıncı məlumatla nəzərən, Vyana kömür qəhətliyindən naşi [ötrü] fəlakət ərəfəsindədir. Şəhər idarəsi axırıncı odun ehtiyatını əhali arasında təqsim etməyə [bölüşdürməyə] məcbur olmuşdur.

Qırmızılar Denikin arxasında

Qomel – Kiyev Ağ qvardiya qəzetələrinin verdikləri xəbərlərə görə, müttəhid [birləşmiş] iğtişaçı dəstələri Poltavanı 3 tərəfdən əhatə etmişlərdir. İğtişaçılarla vuruşma davam edir. Həman qəzetələrin verdikləri xəbərlərə görə, iğtişaçılar hərəkətindən dolayı Kiyev-Poltava yolundakı qatarların hərəkəti dayandırılmışdır. Yekaterinoslav iğtişaçılar əlindədir.

Yekaterinoslavın işğalı

Qomel - Ən mövsuq [etibarlı] mənbədən xəbər verirlər ki, Denikin arxasında

hərəkətdə olan qırmızı iğtişaçılar tərəfindən Yekaterinoslav şəhəri işğal edilmişdir.

Başqırd-tatar mitinqi

Ufa – Başqırd-tatar əhalisi toplanmış olduqları böyük bir mitinqdə qərar çıxarmışlardır ki, Şura hökumətini və Avropa, Amerika inqilab hərəkətini təbrik etsinlər. Şərq inqilabçıları Şərqin xilasını ancaq fəhlə inqilabında görərək, kəndi əllərini Şura hökumətinə və Avropa, Amerika inqilabçı fəhlələrinə uzadır və Şərq xalqını dəvət edir ki, imperializm məzəlimini [zülümünü] üzərlərindən atıb, inqilab yangınıni alovlandırınlar və hürr [azad] bir həyata malik olaraq, cümlə millətlərlə qardaşvari dolanmağa müvəffəq olsunlar. Yaşasın sosializm və Şərq-Qərb xalqlarının beynəlmiləl ittifaqı!

(Gürcü Teleqraf Agentliyindən)

Bəhriyyə alətinin təslimi

Hamburq Bəhriyyə Komissiyası hökumətə müraciət edərək bəhriyyə alətinin [donanma alətlərinin] təslimi gəmilərin inşa və təmir edilməsi işlərini müşküləşdirdiyindən, 400 ton bəhriyyə alətinin tələbindən Müttəfiqlərin imtina etməsi xüsusunda təşəbbüsatda bulunmuşdur.

İspaniyada tətillər hərəkəti

İspaniyada tətillər hərəkəti baş vermişdir. Barselonada tətillər geniş dairə kəsb etməkdədir. Cəbəllüttariqdə ümumi tətillər olduğunu xəbər verirlər.

Macarıstan məsələsi

Beşlər Şurası Macarıstan məsələsinin

müzakirəsini düşənbə [bazar ertəsi] gününə təxir etmişdir.

Yaponiya, Amerika və Sibirya

Yaponiya Amerikaya göndərdiyi notasında Amerika dövləti ilə bərabər Sibirya vəziyyəti haqqında müzakirata girişməyə hazır olduğunu bəyan edir.

Norveç müəllimləri və Rusiya ablukası

Norveç müəllimləri Norveç hökumətinə bir məruzə verərək, Müttəfiqlərin Rusiya əleyhinə olan ablukasında [blokadasında] Norveçya hökumətinin iştirak etməsinə etiraz edirlər.

Çex-slovak ticarət heyəti

Rusiya ilə mal mübadilə edilməsi üçün müahidə əqd etməyə [saziş imzalamaya] Novoçerkassk şəhərinə bir çex-slovak ticarət heyəti varid olmuşdur [getmişdir].

(Qafqaziyadakı Müttəfiqlər heyətinin radio xəbərləri)

İngiltərədə təxrisi-əsgər

İngiltərə Hərbiyyə Nəzarətinin verdiyi məlumata görə, təxrisi-əvvəlin ibtidasına [oktyabrın əvvəlinə] kimi İngiltərə ordusundan 142,389 zabıt və 3,258,601 nəfər saldat əsgərlikdən təxris edilmişlərdir.

Cənub Slovakiya səfərbərliyi haqqında

Cənubi Slovak Mətbuat Bürosu cənub slovak qoşunlarının təcəmmösü [cəmləşməsi] haqqında şayiə olan [yayılan] xəbərləri təkzib edir.

Yaxın Şərq və Fransa

Fransanın Yaxın Şərq ilə ticarət müamilatının [əməliyyatlarının] bərqərar edilməsi üçün Stefan Darvilin təhti-sədarətində [başçılığı altında] Parisdə hökumət tərəfindən xüsusi bir komissiya təşkil edilmişdir. Bu komitənin indilikdə İsgəndəriyyə, Qahirə, Beyrut, Afina, Səlanik və İstanbul, Smirnada [İzmir] nümayəndəliyi olduğu kimi, gələcəkdə Asiyayi-Süğranın [Kiçik Asiyanın, Anadolunun] bütün böyük şəhərlərində nümayəndəliyi olacaqdır.

İngiltərədə

Mövsuq [etibarlı] dairələrdən İngiltərə vəziyyətinin yaxşılaşdığını xəbər verirlər. Dövlət tərəfindən edilən tədbirləri əhali məmnuniyyətlə qarşılamışdır. Bir çox dəmiryol xəttlərində hərəkətə başlanılmışdır.

(İtaliya heyəti xəbərləri)

Smirna hadisələri haqqında

Ali Şura Smirna [İzmir] hadisələrini təhqiq edən komissiyanın məruzəsinə baxmağa şüru etmişdir [başlamışdır]. Venizelos müfəssəl məruzədə bulunmuşdur.

QƏZETƏLƏRDƏN

Müttəfiqlərin Almaniya notası

Sülh müahidənaməsinə [sazişinə] aid, Müttəfiqlər tərəfindən Almaniya hökumətinə yeni bir nota verilmişdir. Şu notanın tələbatı aşağıdakı qərar üzrədir:

Almaniyanın xüsusi malı olan bütün tərsanələrdəki mancanaqlar, təmirat ləvazimatı və torpaq qazıyan makinalar 10 gün müddətində təslim edilməlidir. Sülh müahidənaməsinin şəraiti ifa edildikdən sonra hərbi gəmilərin təbid edilmiş [qovulmuş] tayfa və zabitanı azad ediləcəklərdir. Şimal dənizində tələf edilmiş sualtı qayıqları əvəzinə yeni təhtəlbəhr [sualtı] makina və matorları 10 günə kimi Almaniya hökuməti verməlidir. Bitərəf dövlətlərə satılmış təyyarələrin qiymətini Müttəfiqlərə tədiyə etməyə [ödəməyə] Almaniya hökuməti məhud [boyun] olur. Bu şəraiti ifa etməkdən ötrü təyin edilən müddəti Almaniya hökuməti keçirdiyi təqdirdə, Dövlət-Müttəfiqə və müttəhidənin haqqı vardır ki, Almaniyanı məcbur etmək üçün hər dürlü vəsaitə və hərbi tədabirə [tədbirlərə] müraciət etsinlər.

Müttəfiqlərin yeni tələbatı haqqında Almaniya mətbuatı

Müttəfiqlərin yeni tələbat və təhdidatlarından [təhdidlərindən] dolayı Almaniya mətbuatı qayət mükəddər və mütəhəyyir olmuşdur [qəmgin olmuş və çaşmış].

“Berliner taqebblatt” yazır ki:

“Sülh müahidənaməsinə [sazişinə] və ikinci bəratülqövlü [protokolu] imza etməkdən ötrü nümayəndə ezam qılmaq mümkün deyildir. Zira sərnişin qatarları hərəkəti müvəqqətdən münqəte edilmişdir [kəsilmişdir]. O ki qaldı sülh müahidənaməsi şəraitini ifa etməmək, hərəgah ifa edilməyirsə, o da Almaniyanın qəsdən istəməsindən vüqu bulmayıb, nəzərə alınmamış hadisətdən dolayı zühura

çıxmış bir fəqərədir [hadisədir]. Müttəfiqlər notasında verilmiş parovozların az miqdarda olması denilir. Lakin onlar fəramuş edirlər [unudurlar] ki, 10 min parovoz və 270 min vaqon Müt-təfiqlər üçün qoyulmuşdu. O miqdarda parovoz və vaqonlardan onlar isə ancaq 5 min parovoz və 150 min vaqon seçdilər.

Gəmilərin qarq edilməsində isə Almanıyanı müttəhim etmək olmaz. Mütərikə şəraiti mövcubincə [atəşkəs şərtlərinə əsasən], gəmilər İngiltərəyə gətirilmişdi. Gəmiləri mühafizə etmək qayğusu isə İngiltərənin kəndi işi idi. O gərək gəmilərdən ixrac edilmiş Almanıya tayfası əvəzinə ingilislərdən qoya idi. Şimdi isə onlar 5 krauzerdən [kreyserdən] başqa əzim [böyük] miqdarda mancanaqlar və qeyri liman ləvazimatı da tələb edirlər.

Bununla zənn edirsək, kəndilərini Almanıyanın ticarət donanması bərpa edilməsi mümkünatından siğorta etmək istəyirlər.”

Qəzetənin bəyanatına görə, bu tələbnamə göstərir ki, Almanıyanın iqtisadi həyatı bərpa edilməsinə mümaniət [manəcilik] etmək üçün İngiltərə var qüvvəsini sərf edir.

Bolqariya heyəti-mürəxxəsəsinə Müt-təfiqlərin cavabı

Bolqariya heyəti-mürəxxəsəsinə [nüməyəndə heyətinə] Müttəfiqlər tərəfindən verilmiş təhriri [yazılı] cavabda denilir ki:

“Bolqariya xalqı müharibə məsuliyyətindən azad edilə bilməz. Binaənileyh [ona görə], Sülh Konfransının ətraflı düşüncədən sonra qəbul etdiyi qərar da şəkil etibarilə təgəyir ediləmməz [dəyiş-

dirilə bilməz]. Bolqariya mürəxxəsələrinə təqdim edilmiş sülh şəraiti intiqam hissi ilə tərtib edilməmişdir və Müttəfiqlər Bolqariyanı keçən xətalardan dolayı müaxizə etmək [təhmətləndirmək] xəyalında deyildir. Onlar istəyirlər ki, mütəmədi və müstəhkəm [məhkəm] bir sülh bərpa etsinlər. Bolqariyaya dərxatir edirlər [xatırladırlar] ki, onun Adalar dənizinə [Egey dənizinə] çıxmasını Müttəfiqlər təmin etmişlərdir.”

Cavabın sonunda denilir ki:

“Hərgah Müttəfiq və müttəhid döv-lətlər bolqar mürəxxəsələrinin təklif etdikləri məsələlərin həpsinə cavab verməmişsə, bu ona görə olmuşdur ki, Müttəfiqlər şu məsələləri müzakirə etdikdən sonra onların Bolqariya mürəxxəsələri arzusuna müvafiq həll edilməsini mümkün bilməmişlərdir. Amma bir qaç maddələrdə isə heyəti-mürəxxəsənin arzusu nəzərə alınmışdır.”

TÜRKİYƏDƏ

Sivas Konqresi

Türkiyədəki milli hərəkatın nə dərəcədə xalqca mərgub [xalq tərəfindən rəğbət görən] bir hərəkat olduğunu göstərmək üçün “İqdam” qəzetəsinin Sivas Konqresi haqqındakı aşağıdakı müxabirəsini nəql ediriz:

Sivas ağaclı olmaqla bərabər, qəsvətəngizdir [ürək sıxandır]. Məməfih [bununla belə], bu gün Sivasda əski durğunluq və sükuta müqabil bir hərəkat və fəaliyyət runüma idi [özünü göstərirdi].

Bütün Sivas əhalisi yaya [piyada] və arabalarla [Damad] Fərid paşa Kabinəsinin dərdəst [həbs etmək] əmrini verdiyi Mustafa Kamal paşa həzrətləri ilə Rauf [Orbay] bəy əfəndini istiqbal [qarşılamaq] üçün yollara tökülmüşdü.

Hökumətin bu zətləri [şəxsləri] vətənlərini düşmən istila və işğallarından qurtarmaq istədikləri hərəkatı-milliyənin başına keçdikləri üçün tövqif [həbs] etdirmək istədiyini bilən xalq, kamali-hörmət və səmimiyyətlə Mustafa Kamal paşa və Rauf bəy əfəndiyə qucağını açırdı. Müşarünileyhi [adları çəkilən şəxsləri] kim dərdəst edəcək? Millət, Fərid paşa Kabinəsi kimi düşünməyir. Kəndi yaralarını kəndi sarmaq, kəndi dərdinə kəndi vəfakar və vətənpərvər övladları ilə dəva bulmaq istəyirdi. Zira millət, Fərid paşanın milləti əcnəbi iğfalatına [yalanlarına] qurban edəcəyini anladığı üçün artıq hökumətdən bir şey bəkləməyərək silahına sarılmış və ümumi konqresini əqd etmək [çağırmaq; keçirmək] üçün intixab etdiyi mürəxxəsələrini [seçdiyi nümayəndələrini] Sivasda göndərmişdi.

Bu gün Sivas ciddən tarixi bir günün ərəfəsini yaşayırdı.

Mustafa Kamal paşa və Rauf bəy əfəndi və rüfəqayı-sairəsi [digər yoldaşları] xalqın təzahürat və alqışları içində avtomobillərlə şəhərə, konqre üçün təxsis və ehzar olunan [ayrılan və hazırlanan] Məktəbi-sultani binasına müziqanın əhviyyəyi-lətifəsi [hərbi orkestrin qulağa xoş gələn havaları] içində daxil oldu. Anadolunun hər tərəfindən gələn mürəxxəsələr tərəfindən istiqbal edildilər. Axşam üzəri Məktəbi-sultanidə şəərəflərinə mükəlləf bir [təmtəraqılı] ziyafət verildi.

Ziyafətdə konqre mürəxxəsələri ilə vali [Məhməd] Rəşid paşa və qolordu [korpuz] komandanı [Hüseyn] Səlahəddin bəy [Kösəoğlu] və əşraf və əyani-məmləkət [ölkənin nüfuzlu adamları və ayanlar] ilə Amerika mətbuati-ümumiyyəsi mürəxxəsələri [nüməyəndəsi] mister [Luis Edqar] Braun hazır idilər.

Bu gecəyə qədər pək sönük olan məktəbdə başqa bir ruh, başqa bir həyat, başqa bir şətərat [canlılıq, nəşə] vardı. Hər tərəf cabəca donadılmış [başdan-başa bəzədilmiş] və tənvir edilmişdi [ışıqlandırılmışdı]. Dışarıda müziqa lətif nəğmələrlə tərənnümsaz olur, hər kəsin qəlbi əndişeyi-istiqbal və istiqlalla çarpırdı. Hər kəsdə fədakarlıq hissi yüksəlmiş, bu günə qədər görülməmiş bir şövqü şadi [şövq və şadyanalıq] vardı.

Yemək odası fəvqəladə bir surətdə təzyin edilmiş [bəzənmiş] və nəfis, məbzul [bol], mütənəvvi [cürbəcür] yeməklər ehzar və təbx olunmuşdu [bişirilib hazırlanmışdı].

Bu hal arxadaşım Saleh Siqdi [Kəsri-oğlu] bəyin fikir və imanına müxalif olmaqla bərabər, zövqünə gedir və bunu kətm edəmməyərək [gizləyəmməyərək], hissiyyatını şu surətlə not dəftərinə qeyd edirdi:

“Yemək odası fəvqəlməmul [gözlədiyimizdən artıq] bir surətdə təzyin edilmiş, fəqət hər nə olursa-olsun, fikir və imana müxalif olan bu təzi-hərəkat və alayış [dəbdəbə] pək zövqə getdi. Adəta [demək olar ki], buraya gəldiyimdən dolayı bir hissi-iftixar belə duymağa başladım.”

Yeməyin ortasında Anadolu qərbi mürəxxəsələri naminə İsmayıl Fazil paşa həzrətləri Mustafa Kamal paşa və rüfə-

qayı-möhtərəməsinə [möhtərəm yoldaşlarına] bəyani-xoşmədidən [xoşgəldin dedikdən] sonra, içimizdə bulunan amerikalı mister Brauna ziyafətə iştirakından dolayı təşəkkür etdi və bir hissi-qəbləlvüqu ilə [ürəyinə dammış kimi] məmləkətin qurtulacağını, Konqrenin səlaməti-məmləkətə mətuf olan xidmət və məsaisində müvəffəqi-bilkeyr olacağına [ölkənin salamatlığı məqsədilə etdiyi xidmətlər və səylərində xeyirə nail olacağına] dair bulunan nitqinin xitamından sonra, mister Braun ingiliscə bir nitq irad edib [söyləyib], Həmidyyə qəhrəmanı [Hüseyn] Rauf bəy [Orbay] tərəfindən şöyləcə tərcümə edildi:

“İstanbuldan buraya qədər uğradığım yerlərdə türk millətini pək çalışqan və müsafirpərvər buldum. Bütün vəsait-sizlik içində çalışqan bu millətin məsaisi [səyi] alat və vəsaiti-fənniyyə və ziraiyyə [texniki avadanlıq və kənd təsərrüfatı alətləri] ilə tachiz edilərək çalışdırılacaq olarsa, bu millət nələr yapmaz?”

Binaənileyh [ona görə], bu millətin məsaisini şayani-heyrat və təqdir buluram.

Amerika Türkiyəni pək başqa dürlü bilir. Bu da fəna propaqandaların nəti-cəyi-təbiyyəsidir. Mən bu səyahətimdən dolayı pək məmnunam. İstəram ki, amerikalılar mənim kimi səyahət edərək türkləri yaxından görüb tədqiq etsinlər.

İştə o zaman türklər haqqındakı fəna fikirlərini təbdil edəcəklərinə [dəyişdirəcəklərinə] heç şübhə etməm. Netəkim, bərayi-təhqiq [təhqiq etmək məqsədi ilə] gələn Amerika heyətləri türkləri gördükdən sonra fikirlərini dəyişdirmişlərdir.

(Ziyafəti işarətlə) Hər uğradığım yer-də böylə səmimi bir məhəbbət və müsafirətlə qarşılandım və gördüyüm bütün türklər vətənpərvərlik hissi ilə mütəhəssis [duyğulanmış] və Qüvayi-milliyəyə zəhirdir [Milli qüvvələrin dəstəksizidir].

Buraya nim-rəsmi [yarı-rəsmi] bir vəzifə ilə gəldim. Məmləkətimdən pək uzaq bulunduğum üçün əhvali-siyasiyyə haqqında bir şey söyləyəmməyəcəyəm. Bütün gördüyüm və gəzdiyim yerlərdə türk millətinin nəcabətini gördüm.”

Misterin nitqini mütəəqib [nitqinin ardınca], Mustafa Kamal paşa vəqur [məğrur] bir lisan və xoş bir əda ilə irad-nitq etdi. Mister Brauna türklər haqqında göstərmiş olduğu təqdirşünaslığa bəyani-təşəkkürlə, Şərqi Anadolu əhalisinin salamlarını Qərbi Anadolu mürəxəslərinə təfhim və təbliğ [anladaraq və çatdıraraq] və ordunun bu xidməti-vətənpərvəranədəki məsaisini [vətənpərvərlik xidmətindəki səyini] kamali-şükran ilə yad etməyi vəzifə bildiyini söylədi.

Yeməkdən və irad edilən nitqlərdən sonra, koridorlarda uzun-uzadıya bəyani-mütaliə və həsbi-hallar yapırdı [fikir bildirilir və söhbətlər edilirdi]. Hər kəs atıdən [gələcək barəsində] əmin və ümid-var bulunurdu.

Üç yüz sənədən bəri yapılan inqilabat [inqilablar] milləti inkişaf etdirəmmədi-yini və məmləkətin tərəqqi və səadətine xadim olamduğundan [xidmət edə bil-mədiyindən], bunun əsbab və lədünniyyəti təzəkkür və təəmmül edilmək [səbəbləri və sirrləri yada salınaraq təhlil edilməsi] və ona görə tarixdən və hənuz tarixə keçməyən pək yaxın əhvaldan mütənəbbəh və mütəyəqqiz [ehtiyatlı və

ayıq-sayıq] olmaqlığımız lüzumu və şəxsi amal və intriqalara alət olmamaq üçün açıqgöz davranmaq icab etdiyi [lazım gəldiyi] dərmian olunurdu [meydana qoyulurdu].

Bu gecə, həyatımda unudulmaz bir gecə idi.

Mustafa Kamal paşanın bəyanatı

Anadolu və Rumeli Müdafieyi-hüquq cəmiyyətləri heyəti-təmsiliyyəsi rəisi Mustafa Kamal paşa “Yeni gün” qəzetəsinin Sivas müxabirinə şayani-diqqət [diqqətəlayiq] bəyanatda bulunmuşdur. Mustafa Kamal paşa deyir ki:

“Məmləkətimizin hər qismində icrayi-təsir etmiş olan eyni əsbab [səbəblər], eyni məqsəd uğrunda hər yerdə təşkilati-milliyə vücuda gətirilməsini intac etmiş [nəticəsini doğurmuş] və nəhayət, bütün bu mütəfərriq [dağınıq, ayrı-ayrı] təşkilat ittihad edərək [birləşərək] bütün məmləkətə şamil olmuşdur.

Əsas məqsədimiz vətən və milləti qurtarmaq olduğuna görə, qarşımızda iki müxasim zümrə [iki düşmən qrup] bulunması pək təbii idi. Bunların biri mənafeyi-şəxsiyyəsinə mənafeyi-ümümiyyəni fəda edən hökuməti-sabiqə, ikincisi də inqirazımızı [süqutumuzu] bəkləyən bir taqım daxili düşmənlərimiz.

Bunlar cahan nəzərində hərəkəti-milliyəni gizlətmək və kəndilərini qurtarmaq üçün zaman icabı [zamanənin ehtiyacından doğan] qüvvətli bir silaha malikdi. Bu silah isə ittihadçılıq iftirası idi. Bizə ittihadçı deyənlər unudurlar ki, hərəkəti-milliyə bütün millət tərəfindən icra edilməkdədir. Əgər işin içində ittihadçılıq olmaq lazım gəlsə, bütün millət ittihadçılıq ilə ittihad edilmiş olar.

Sonra həmin surət ilə heç bir firqəyə mənsub olmadığımızı və ittihadçılıqla əlaqəmiz bulunmadığını kainata elan etdik.

Hər şeydən əvvəl bunu söyləmək istəram ki, təşkilati-milliyənin ənasiri-qeyri-müslimə [müsəlman olmayan ünsürlər] əleyhində heç bir fikri-müzməri [gizli bir planı] yoxdur.

Biz xristianların hər dürlü hüquqi-təbiyyətlərini [vətəndaşlıq hüquqlarını] tamamilə təmin edərək, beynəlanasir müvazinət və ahəng ehyasını məqsədi-əsliyyəməzdən ədd edəcəyiz [ünsürlər arasında müvazinət və ahəng qurulmasını əsl məqsədlərimizdən biri hesab edəcəyik].

Cəmiyyətimiz bir firqeyi-siyasiyyə deyildir. Bu səbəblə, intixabat [seçkilər] əsnasında nə ələlümum [ümumiyyətlə] cəmiyyətin və nə də ələlxüsus [xüsusi olaraq] heyəti-təmsiliyyənin doğrudan-doğruya heç bir fəaliyyət və müdaxiləsi olmayacaqdır. Əgər millət məni məbus intixab etmək [millətəvəkili seçmək] arzusunu izhar edərsə, məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətlə] qəbul edərəm. Fəqət kəndiliyimdən heç bir təşəbbüsdə bulunmayacağam.”

Yeni sülh heyəti-mürəxxəsəsi

“Axşam” qəzetəsinin yazdığına görə, hal-hazırda Babi-ali [Türkiyə hökuməti] yeni Türkiyə sülh heyəti-mürəxxəsəsi əzasını [nümayəndə heyəti üzvlərini] təyin etmək işləri ilə məşğuldur. Babi-alinin şimdüyə qədər əsamisini [adlarını] təyin etdiyi mürəxxəslər [nümayəndələr] bunlardır: [Əhməd] İzzət paşa [Furqaç] həzrətləri, Əhməd Rza bəy, Xariciyyə naziri Mustafa Rəşid paşa.

Bunlardan əlavə, əsgəri [hərbi] müşavir olaraq sabiq qolordu [korpus] komandanlarından [Düzdaban] Əli Rza paşa da təyin edilmişdir.

İzzət paşa həzrətlərinin millətə layiq olduğu təvəccöh [bütün millətin rəğbətini qazanmış olması], müşarünileyhin [adı çəkilən şəxsin], həqiqətən amali-milliyəni təmsil edəcəyinə dəlalət edir.

Yeni heyəti-mürəxxəsənin digər əzələrinin də pək yaxında təyin ediləcəyi müqərrər edilmişdir [qərarlaşdırılmışdır].

Nazirlərin bəyanatı

Sədrəzəm [Düzdaban] Əli Rza paşa, kabinə arxadaşlarından, ancaq kəndilərinə aid məsələyə dair bəyanatda bulunmalarını və bunun xaricində idareyi-kəlam edilməməsinə [danışılmamasını] rica etmişdir.

“Etilaf və Hürriyyət” firqəsi

“Axşam” qəzetəsinin verdiyi məlumat görə, “Etilaf və Hürriyyət” firqəsində böyük ixtilaf vüqu bulmuş, bir çox mühüm üzvlər firqəni tərk etmiş və qeyri bir dəstəsi firqə əleyhinə hərəkətdə bulunmaqda müttəhim edilərək ixrac edilmişdir.

Xariciyyə nazirinin bəyanatı

“Pəyam” qəzetəsi yazır:

Xariciyyə naziri Mustafa Rəşid paşa əxirən [son zamanlarda] vüqu bulan bir mülaqatında [müsahibəsində] Kabinənin siyasəti-ümumiyyəsi haqqında bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] bəyanatda bulunmuşdur:

“Əvvəli-əmrə [hər şeydən əvvəl], hökumətimiz bir firqə hökuməti deyildir,

bitərəf bir hökumətdir. Siyasi firqələrdən heç birinə təmayül etməz. Fəqət millətin heyəti-məcmuasına [bütövlükdə hamısına] və zati-şahanənin etimadi-səniyyələrinə [padşah həzrətlərinin uca etimadına] istinad edər. Konfransın hüzuruna bütün millətin müməssili [nümayəndəsi, təmsilçisi] sifəti ilə çıxmaq istəyiriz.

Daxili-məmləkətdə məqsədi düçari-həyəcan olan əfkarı təskin etməkdir [həyəcanlanmış ictimaiyyəti sakitləşdirməkdir]. Əməlimiz bütün təbəeyi-dövlətin hüquqi-mədəniyyəsinə mütəsaviyə [eyni dərəcədə] riayət etməkdir. Millətin amalını öyrənərək onunla bir etilafı-tam dairəsində [tam bir uzlaşma çərçivəsində] hərəkət etmək məqsədilə Məclisi-Məbusanı toplamağa qərar verdik. İntixabın [seçkilərin] mümkün olduğu qədər hür və səri [azad və sürətli] bir surətdə icra edilməsi zimmində [məqsədilə] əvəmir və təlimati-lazımə əta etdik [lazım gələn əmrləri və təlimatları verdik]. İstəriz ki, ədalət hər kəsə hər dürlü şaibeyi-tərəfgiridən ari [tərəfgirlik şübhəsindən uzaq] bir tərzdə tövzi edilsin [paylansın].

Konfransın haqqımızda verəcəyi qərarın, hər halda, lehimizə olacağından ümidvaram. Bir qaç qaçığın [bir neçə dəlinin] ehtiramı üzündən hər bə sürüklənmiş və bu saiqə ilə [bu səbəbdən] o qədər itirab çəkmiş və çəkməkdə olan, ən böyük fəlakətlərə məruz qalmış bulunan bir milləti Konfrans məyus etməyəcəkdir. Ümid edirik ki, bir kərə sülh əqd edilincə [imzalanınca], Müttəfiq dövlətlərin müzahirət və müavinəti [dəstəyi və köməyi] sayəsində məmləkətimizin vəziyyəti-maliyyəsinə islahə və əhalimizin rifah və səadəti-halını təminə müvəffəq

olacağız. Türkiyə bildiyiniz vəchlə bakir bir məmləkətdir. Sərvəti-təbiyyəsi işlənilməyə və ticarət və sənayesi təkamül etdirilməyə möhtacdır.

Sülhdən sonra vətənimiz, hər halda iqtisadən yüksələcəkdir. Başqa sahələrdə də məzhəri-təali [yüksəlişə nail] olacaqdır. Bu məsud nəticə hökumətin siyasətini tətvic edə [taclandıra] biləcək ən zahir [aşkar] bir müvəffəqiyyət təşkil eyləyəcəkdir.”

Mustafa Rəşid paşa intixabat [seçkilər] məsələsi haqqında da şu tərzdə idareyi-kəlam etmişdir [danışmışdır]:

“İntixabın vase [geniş] bir miqyasda və bilaistisna bütün vilayətdə [istisnasız olaraq bütün vilayətlərdə] icra edilməsini arzu eyləyiriz. Təhti-işğaldə bulunan mövqedə bu xüsusda iqayi-məvaze edilməsi zimmində Dövali-mötəlifənin vəsatəti-dostanədə bulunacaqlarından ümidvarız [işğal altındakı yerlərdə bunun üçün məntəqələr yaradılması məqsədilə Antanta dövlətlərinin dostca vasitəçilik edəcəyinə ümidvarıq]. Xalqımızın nə düşündüyünü, nə söylədiyini tamamilən bilmək hər kəsin mənfəətinə təvafüq edər [uyğun düşər].

Bunun üçün arayı-millətə [millətin rəyinə] müraciət ən eyi bir vasitədir. Hər kəsin intixabın mehvəri-mətlubda [arzu edilən dairədə] cərəyanını təmin üçün əlindən gələni diriğ etməməsinə [əsirgəməməsinə] təmənni edəriz. Zənn etməm ki, ənasiri-qeyri-müslimə intixabata ədəmi-iştirak xüsusunda qəti bir qərar ittixaz etmiş olsunlar [Müsəlman olmayan ünsürlərin seçkilərdə iştirak etməmək barədə qəti bir qərar aldıklarını zənn etməm]. Hökumətlə bərabər təmənni edirəm ki, onlar da intixabati-ümumiyyəyə iştirak

eyləsinlər. Zətən intixabata iştirak onların mənavi iqtizasındandır [ehtiyaclarındandır]. Bu sayədə amali-milliyələrini tanıması olurlar.”

Xariciyyə naziri xatimədə Sülh Konfransına intiqal etmiş [sözü gətirmiş] və demişdir ki:

“Hal-hazırda Konfransa dəvətimiz haqqında bizə bir günə [heç bir şəkildə] təklifdə bulunmadı. Fəqət ümid edirik ki, çox gecikmədən dəvət olar. Şimdilik bir etilaf [razılışma] əmələ gətirməyə çalışırıq. Daha doğrusu, Müttəfiq dövlətlərin hüsn-təvəccöhünə məzhər olmağa [rəğbətini qazanmağa] qeyrət edirik. Hökumətin sərih [açıq] və xalisənə [səmimi] bəyanatı hər dürlü sui-təfəhhümləri izalə etmişdir [yanlış anlamaları aradan qaldırmışdır]. Bu sui-təfəhhüm də bəzi tərəflərdən hökumətə ətf və isnad olunan təsəvvürətdən [təsəvvürlərdən] irəli gəlmişdi.

Siyasətimiz, sizə təkrar edirəm, mümkün mərtəbə əhraranə [sərbəst, azad] bir siyasətdir. Bu şərait daxilində heç bir səbəb təsəvvür olunammaz ki, Etilaf [Antanta] dövlətləri bizə müsəid bulunmasınlar [kömək etməsinlər]. Dövali-mötəlifənin [Antanta dövlətlərinin], haqqımızda bəsləyəcəyi hüsn-niyyət və zənn bizim üçün bir qüvvət və təziyaneyi-təşviq [təşviq səbəbi] olacaqdır.”

NƏZARƏTLƏRDƏ

[NAZİRLİKLƏRDƏ]

Batum nahiyəsindəki məktəblər

Batum ətrafında olan müsəlman əhalisi Batumdakı Azərbaycan general-konsulluğu vasitəsilə hökumətdən ora-

dakı müsəlman məktəblərinə müavinət etməyi rica etmişlərdir.

İrəvanda

İşbu təşrihi-saninin [noyabrın] 6-sı axşam Ermənistandakı Azərbaycan siyasi nümayəndəliyi xüsusi əmr məmuru evinə bir dəstə müsəlləh [silahlı] mauzeristlər daxil olub, pul və qiymətli əşyanı götürüb qaçmışlardır.

Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Ermənistan Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə, canilərin tövqifi [tutulması] haqqında lazımi tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

Məmur, bu yaxınlarda Tiflisdə qətl edilmiş mühəndis Qasımbəyovun bəradəridir [qardaşıdır].

Erdeli hüsurunda Ermənistan nümayəndələri

“Kafkazski kray” qəzetəsinin 17 təşrihi-sanidən Pyatiqorskdan verdiyi məlumata nəzərən, təşrihi-əvvəl [oktyabrın] 16-da Şimali Qafqaziya baş naçalniki general Erdeli Ermənistan Cümhuriyyətinin Tersk hökuməti və baş naçalnik nəzdindəki siyasi nümayəndə Əsribekovu qəbul etmişdir. Mümaileyhə [adı çəkilən şəxsə] xüsusi nəvaziş edilmişdir.

* * *

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Batumdakı müsəlman qaçqınlarına müavinət qəsdilə oradakı Azərbaycan general-konsulluğuna 20,000 manat göndərmişdir.

* * *

Gəncədəki müsəlman darüleytamı cənbində [yetimxanası nəzdində] bir xə-

təxana açmağa ora nahiyyə müfəttişliyinə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti icazə vermişdir. Xəstəxana, müfəttişlik ixtiyarındakı ianələrlə idarə olunacaqdır, zira Nəzarət büdcəsinə daxil olmamışdır.

* * *

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti bütün maliyyə müfəttişlərinə müraciətlə, 2 həftəyə dəgin [qədər] kəndi nahiyyələrindəki 1920-ci sənə məsarifat[ı] haqqında büdcə tərtib edib təqdim etməyi təklif etmişdir.

* * *

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Gəncə nahiyyə müfəttişindən Gəncədəki qaçqınları Ərəş və Şəki qəzalarında iskan etmək [yerləşdirmək] məsələsi üçün məhəllinə əzimetlə [yerinə getməklə], işlə tanış olmağı tapşırılmışdır.

Azərbaycan dövləti mədaxil və məxarici

Dövləti Müfəttişlik hal-hazırda Azərbaycan dövlətinin 1919-cu sənə mədaxil və məxarici büdcəsinə hazırlamağa başlamışdır.

Dəmiryolları kontrolu

Dövləti Müfəttişliyin qərarı mövcubincə [Dövlət Müfəttişliyinin qərarına əsasən], Azərbaycan Dəmiryolları kontrolunun miqdarı artırılmalıdır.

Büdcə

Dövləti Müfəttişliyin dəftərxanası 1920-ci mədaxil və məxaric büdcəsinə hazırlayıb, Maliyyə və Büdcə komissiyasına təqdim etmişdir. Büdcə məxaricatının miqdarı 7,331,390 manat göstərilmişdir.

Erməni qaçqınları

Ermənistan Cümhuriyyətinin Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti nümayəndəsi Azərbaycan hökumətinə müraciətlə, Gəncədən Ermənistana getmək üzrə olan 200 nəfər erməni qaçqınlarının Poylu mövqifinə [stansiyasına] buraxılmaları haqqında tədabiri-lazimə ittixazını [lazımi tədbirlərin görülməsini] rica etmişlərdir. Qaçqınlar Tovuz mövqifində Qaçqın Komitəsi əmrincə saxlanılmışlardır.

Bələdiyyə məclisi intixabı

Bələdiyyə rəisinin Daxiliyyə Nəzarətinə göndərdiyi məlumata nəzərən, Bakı Bələdiyyə Məclisi [seçkisi]ndə 75,000 adam iştirak edəcəkdir. Məxaricatın miqdarı 1,000,000 manat olub, işlər 80 gündən ziyadə davam edəcəkdir.

Yuxarı Muğan arxları

Ərazi Nəzarəti Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətlərinə Yuxarı Muğan arxları haqqında geniş bir məruzə təqdim etmişdir. Məruzəyə nəzərən, 14 köyə mənsub olan oradakı ərazinin miqdarı 10,000 desyatindir ki, bu miqdardan fəqət, hal-hazırda 500 desyatın suvarılır. Nəzarət təcili surətdə arxları nizama salmaq üçün lazımi tədabir ittixazı [tədbirlər görülməsi] ilə 1,330,000 manat təxsis edilməsini [ayrılmasını] rica etmişdir.

Lənkəran sərhəddarları

Lənkəranda 4 postdan ibarət sərhəddar [sərhəd keşikçisi] təşkil ediləcəkdir. Bunlar əhalidən müsadirə edilmiş silahlarla müsəlləh ediləcəklərdir [silahlandırılacaqlar].

Yeni məktəb

Maarif Nəzarəti tərəfindən Bakıda bir sənayeyi-nəfisə [incəsənət] məktəbi güşadı [açılması] haqqında qanun layihəsi tərtib edilmişdir. Qanun layihəsində 1919-cu sənə məxaricatı üçün 572,332 manat təxsisi rica edilmişdir.

Müəllimlər vürudu

Türkiyədən dəvət edilmiş olan müəllimlərin ikinci dəstəsi Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir].

İSTİLAHLARIN TÜRKCƏSİNİ NƏ TÖVRLƏ BULAQ?

İçində yaşadığımız şəraitin ağırlığına baxmayaraq, cavan cümhuriyyətimizin mədəni müəssisələri gündən-günə artmaqdadır. Bu müəssisələrin ən böyükləri “Məclisi-Müəssisan” [Təsisçilər Məclisi] və “Məhəlliyyə” (Земство) idarələri bugün-sabahdır ki, dünyaya gəlsinlər. Yəni mədəni və milli işlərimiz kamali-sürətlə biri-birinin ardınca meydana atılır, icrasını tələb edir. Bunlar başımızın üstünü kəsdirib amadəliyimizi [hazırlığımızı], fəaliyyətimizi istəyir. Amadə olsa da, olmasa da, xahi-naxahi [istər-istəməz] bu işlərə gərək qoşulaq ki, mədəni millətlərin bizdən çox uzağa getmiş qafiləsinə çata bilək.

Etiraf edəlim ki, ümumiyyətlə, bu işlərə hazır deyilik. Lakin burası qorxulu bir məsələ deyil. Ərəblər də, ruslar da və mədəniyyətə dəstrəst olmuş [əli çatmış] sair millətlər də əvvəlcə bizim bugünkü halımızda bulunmuşlar. Lakin ictihadın [səyin, cidd-cəhdlə işləməyin] sayəsində

mədəniyyətin övci-iqbalına [taleinin zirvəsinə] varmışlar. Ərəblər yunan mədəniyyətini qaideyi-ümumiyyə ittixaz edərək [sayaraq], özlərində olmayanı onlardan qəbul etmişlər. Fəqət qabaqca ərəbləşdirib, xüsusi malları kimi qullanmışlar.

Bizim də, varsa, çarəmiz budur.

Hələ ərəblərin yunan tayfası ilə tarixən və siyasətən heç bir əlaqəsi olmamışdır. Yunan lisanı Ərəbistanda eşidilməmiş bir dil idi. Ərəblər bu dilin rəhbərliyinə [yol göstəriciliyinə] onun mükəmməliyyəti səbəbi ilə rağib oldular [rəğbət etdilər]. Azərbaycan türklərinin də Yevropa mədəniyyətini əxz və kəsb etmək [qazanmaq] yolu hələlik rus lisanı ola bilər.

Burası bəzi mütəəssib [təəssübkeş] şəxsləri heyrətdə buraxacaqdır. Lakin məsələnin tarix və cərəyanından xəbərdar olanlar anlarlar ki, burada qeyri-təbii bir hal yoxdur.

Yüz ildən çoxdur ki, ruslar Qafqaza gəlib məktəblərini, məhkəmələrini, dumlarını, polislərini, xülasə, ənvai [cürbəcür] idarələrini aramızda təsis edib, rus lisanının, ədəbiyyatının nüfuz və intişarına [yayılmalarına] müvəffəq olmuşdular.

Bu gün Azərbaycan müəssisələrinin dəki məmurların yüzdə doxsanı, bəlkə hamısı, rus məktəbləri görmüş, rus tərbiyəsi ilə böyümüş şəxslərdir ki, ana dillərindən artıq rus lisanına daradılar [vaqifdirlər]. Rus lisanını ən sürətlə yazıboxduqları cəhətlə, tamam müamilatını [işlərini], idarə rəsmiyyətlərini rusca yapırırlar. Bu onun üçün deyil ki, rus lisanından xoşlanırlar. Bəlkə rus lisanında artıq amadə [hazırlıqlı] olduqları səbəblə, bununla ehtiyaclarını rəf etməyə [aradan

qaldırmağa] məcbur olurlar. Odur ki, Parlamanax daxil olan layihə və qanunlar qabaqca rusca yazılır, qəbul və təsdiqindən sonra türkcəyə tərcümə edilir.

Bu halın davamı bir çox müəssisələrin milliləşməsinə qədər sürər.

Pəs, yunan dili ərəblər üçün yabarı bir dil olduğu halda, rus dili Azərbaycan türkləri üçün şöhrətli [bilinən, tanınan], məlum və nüfuzca hələlik ana dilinin vəzifələrini qəsb etmiş bir dildir.

Milliləşdirmək fəqərələrində [işlərinədə] bu dil mənəbə və əxzi-istilah [termin əldə etmə] yeri gərək olsun. Xoşlanmaq üçün deyil, buna tarix bizi vadar edir. Bir neçə ildən sonra buna ehtiyac görülməz. Amma indi böyləcə rəftar etməyə məcburuz.

O biri cəhətdən, idarələrdəki məmurlar türkcə istilax yoxsulluğundan şikayət edirlər. Bir çoxu da bunu bəhanə edib milliləşdirmək işlərinə əngəllər çıxarırlar.

Bir vaxt məmurlar – “Türkcə bilməyiriz” deyər davrandılar. Bu bəhanənin rəddinə çalışan Maarif Nəzarəti bunlar üçün axşam kursları açdı. İki mindən ziyadə müdavimlər kurslarda bulunurlar. İkinci bəhanəni, yəni istilax yoxsulluğunu bundan daha asan bir vəchlə həll etmək mümkündür. Hər idarənin hankı istilahlara olan ehtiyacı həman idarənin xüsusi məmurlarına aydınca məlumdur. Bu istilaxların ruscaları meydanda hazırıdır. Kifayətdir ki, bunların ruscalarını yazıb siyahılarını Nəzarətə təqdim etsinlər. Sair idarələr də böylə yaparlarsa, bir-iki aydan sonra tamam məmləkətin möhtac olduğu siyasi, ictimai ... istilaxların siyahıları Nəzarətdə cəmlənər.

Bundan sonra Nəzarət təklifi ilə mü-təxəssislər komisyonu dəvət olunur. Dəvət edilmiş şəxslər siyahılara toplanmış istilaxların türkcələrini arayıb bularlar. Qəbul və təsdiq edilərsə, təb [çap] edilib idarələrə birer nüsxə paylanar. Bundan sonra məmurlar istilaxların türkcələrini istemal etməyə [işlətməyə] məcbur qalarlar.

İştə bu minval ilə istilaxlarımız toplanar və türkləşər.

Böylə olan surətdə, Maarif Nəzarətinin öhdəsinə yeni bir təklif də gələr ki, idarələrin hamısından, daha doğrusu, Nəzarətlərin tamam müəssisələrindən möhtac olduqları istilaxların rusca siyahılarını tələb etməli, siyahıların vürudu [gəlməsi] ilə də tərcümələrinə iqdəm etməli [girişməli]. Böylə olarsa, bir ildən sonra bu istilaxların türkcələrini görərək.

Məsələni təxirə saldıqca, ixtilaf arar, hər kəs anladığı kimi istilax qullanar, hərcü mərclik hüsula gələr. Bu biri cəhətdən də ehtiyaclarımız gün-gündən artır. Məsləhətdir ki, Məclisi-Müəssisan və idareyi-məhəlliyyələr bu istilaxların türkcələrini hazırca bulsunlar və qullanmağa da başlasınlar.

Fərhad Ağazadə

İNZİBAT

Bir məmləkət inzibatı [qayda-qanunu] demək, o məmləkətin istirahəti-ümumiyyəsinə təmin etmək və əhali kamali-asudəgi ilə [rahatlıqla] ticarətini, işini görmək və bununla bərabər də həm müstərix [ürəyi rahat] bir halda bulunmaq və həm də ticarəti ilə sərbəst

təvəqqül edərək [məşğul olaraq], tövsiyə-sərvət etməkdir [sərvətini artırmaqdır].

Bir məmləkətdə inzibat olmazsa, o məmləkətdə nə maddətən, nə istirahət təmin edilər və nə əfradi-əhali [fərdlər] ticarətini sərbəstcə tədvir edə [dolandıra] bilər. Binaənileyh [ona görə], siyasətən də əcanibə [əcnəbilərə] təsiri başqadır.

İştə bunun üçün inzibat xüsusuna fəvqəladə diqqət etmək lazımdır.

Keçənki nüsxələrimizin birində polis müdirinin əfradi-əhaliyə xitabən yazdığı bir bəyannamədə “polislərin əmrinə inqiyad ediniz [tabe olun], polis üzvlərinə müavinət ediniz” deyər vüqu bulan bəyannaməsində böyük bir isabət əyləmişdir [doğru fikir bildirmişdir]. Çünki əfradi-əhali polis üzvlərinə müavinət etməzsə, əhalinin nisfi [yarısı] polis məmuru olsa belə, inzibatı təmin edəməz və edəmməyəcəyi də bəyan və izahdan azadədir. Bu hal, yəni polislərə müavinət məsələsi Avropanın ümum məmləkətlərində və hər nöqtəsində caridir [qüvvədədir] və hətta bir vüquatın hüdusu [bir hadisənin baş verməsi] anında polis məmuru xəbərdar olub təqibinə davam edildiyi sırada caniyə yetişəmməyəcəyini dərk edər-etməz əlindəki düdük və sairə ilə əfradi-əhaliyə caninin dərdəst edilməsi [tutulması] işarətini verər və cani hər kimin yanından keçmiş və dərdəst edilməyərək fərarına səbəbiyyət vermişsə, o adam cəzaya müstəhəq [layiq] olar və bilmühakimə [məhkəməyə çıxarılaq] məhkum və təcziyə edilər [cəzalandırılar].

İştə, polis müdirinin işbu bəyannaməsi bu hikmətə müstənid [istinad edən] Avropa qanunlarını tətbiqdir.

Hal bu mərkəzdə olduğu halda, keçənlərdə “Verdun” lokantasından [yeməxanasından] çıxan və yolboyuna gəlməkdə olan iki gənc sərxoşun, əfradi-əhalidən ötəkinin-bərikinin başına vurmaqda olduqları müşahidə edildi. Polis və qorodovoylara xəbər vermək üçün ətrafa baxdım, heç bir inzibat məmuru təsadüf edəmmədim.

Eyşü işrət xüsusunda və sair əhval irtikab və iqa edənlər [başqa hallar nümayiş etdirənlər] haqqında bir şey deniləmməz. Hər kəsin hürriyyəti-şəxsiyyəsinə nə hökumət mane olar və nə də bərayi-intibah mətbuat təşrih edə bilər [nə də ibrət olsun deyər mətbuat aşkar edib meydana qoya bilər]. Ancaq bu müamildə [rəftarda, vəziyyətdə] nəzəri-diqqətə cərpacaq bir məsələ varsa, o da axırda hüququna təcavüzlə istirahəti-ümumiyyəni ixlal [camaatın istirahətini pozmaq] məsələsidir ki, bu da müstəzəmi-cəzadır [cəzaya səbəb olar].

İştə bu kimilərin iqa edəcəyi vüquati-təcavüzkarədən [yol verəcəyi təcavüzkar hadisələrdən], xəbərdar olmayan inzibat məmurlarını ixbar etmək [xəbərdar etmək] və yaxud müsəbbibini [səbəbkarını] dərhal yaxalayıb qaraqollara və inzibat məmurlarına tövdi etmək [təhvil vermək] əhaliyə tərəttüb edəcək [əhalinin üstünə düşən] böyük və müqəddəs bir vəzifədir. Bu vəzifəni ifa etməkdə müsəbbibə [laqeydlik] göstərən əhalinin dəxi inzibat məmurları tərəfindən təqib və təcziyəsi [cəzalandırılması] zəruri və qanunidir.

Binaənileyh, bu kimi hadisəti-müstəhcənə və qanunşikanə müamili- [nin] inzibat məmurları tərəfindən

iqasına səbəbiyyət verildiyi də istema edilir [ədəbsiz hadisələrin və qanun pozuntusu olan işlərin baş verməsinə əsəyş məmurlarının səbəb olduğunu da eşidirik]. Bu xüsusda dəxi mərcisinə ixbari-keyfiyyət etmək [vəziyyəti aidiyyətli məqama bildirmək] və müsəbbibi [səbəbkarı] bulunan o məmuru tədib və təcziyə etdirmək [ədəbləndirilməsinə və cəzalandırılmasına nail olmaq] əhali üçün bəxş olunmuş bir səlahiyyətdir.

Gərək əhali və gərəkə məmurların [məmurlar] tərəfindən bu kimi əhvali-nabəcanın vüqusuna məhəl vermək [yersiz hadisələrin baş verməsinə icazə vermək] vüquatin təkərrürünə [hadisələrin təkrarlanmasına] bəis olmaq demək olacağından və bu işə məmləkətimizin siyasəti üçün bir zəmin tədarük edilmiş olacağından, intizamı xələdar edəcək əhval və vüquati-mütəəssifənədən [təəssüf doğuran hal və hadisələrdən] təvəqqi və mücanibət etmək [çəkinmək və uzaq durmaq] və daima məmləkətimizin istiqbalı [gələcəyi] üçün badiyi-səlamət nüqati [əsəyşə, salamatlığa səbəb olacaq məqamları] təqib etmək camaatımız üçün bir fərizəyi-mübəccələdir [uca, hörmətə layiq bir vəzifədir].

Z. Ayn.

ŞƏHƏR DUMASINDA

Bələdiyyə Məclisinin son iclasında 31 nəfər qılasını iştirak etmişdir.

Birinci növbədə şəhər məktəbləri

müəllimləri məvaciblərinin artırılması məsələsi müzakirə edilmişdir ki, nəticədə Kara-Murza, Amosov və Cəfərovdan mürəkkəb [ibarət] bir komiyaon təşəkkül edib, məsələnin məzkur [deyilən] komiyona həvalə edilməsi qərara alınmışdır.

İkinci məsələ – Mariinski Ünas gimnaziyasının milliləşməsi məsələsi müzakirə edilmişdir. Uzun-uzadı mübahisədən sonra 16 sinifdən – 8 rus, 8 türk sinifi olması qərara alınmışdır.

Sonra at, araba, it, xüsusi araba və avtomobillər, yelkən və motorlu qayıqlar, xırdavatçılardan alınan vergilərin artırılması qərara alınmışdır.

Konka qiymətinin artırılması məsələsi haqqında təqrir istemasından [rəsmi məktuba qulaq asıldıqdan] sonra konka qiymətinin 2 manat 20 qəpikdən 2 manat 50 qəpiyədək artırılması qəbul edilmişdir.

Şəhər xidmətçiləri məvaciblərinin artırılması haqqındakı məruzədən sonra Bələdiyyə Məclisi sədrinə 2000, müavininə 1500 manat, Bələdiyyə Məclisi katibinə 5000 manat, Bələdiyyə rəisinə 10,000 manat, Bələdiyyə İdarəsi əzasına [üzvünə] 7000 manat, şəhər su yolları baş mühəndisinə 8000 manat məvacib təyin etmək qərara alınmışdır.

İclasın sonunda Bələdiyyə İdarəsi namından Bələdiyyə rəisi təklif etmişdir ki, Bələdiyyə Məclisi şəhər idarələri və dövləti müəssisələr nümayəndələrindən mürəkkəb, şəhərdə gündən-günə artan bahalıqla mübarizə etmək qəsdini ilə xüsusi bir müşavirə dəvətinə Bələdiyyə İdarəsini müvəkkil etsin.

Təklif qəbul edilmişdir.

BAYRAĞIMIZ

*Olsa meydana ağər şüqqə-güşa bayrağımız,
Düşmənin qəddini etməzmi düta bayrağımız?*

*Çün hilalı çəkib ağuşa səadət nəcmi
Məhi-növ tək olub əngüşt-nüma bayrağımız.*

*Görsə köksündəki ay-ulduzu göz xirələnər
Bərqi-lame kimidir çöhrə-nüma bayrağımız.*

*Donadılmış gül ilə, səbzə ilə, zanbaq ilə
Sanki gülşəndə tapıb nəşvü-nüma bayrağımız.*

*Qibleyi-taəti-ixvani-səfadır əlhəq,
Kəfəni-cismi-şərif-i-şühada bayrağımız.*

*Ta ki türk oğlu ayıqdır, vətənin qavrayacaq,
Yatmayıb, yatmayacaqdır əbada bayrağımız.*

*Cənnəti, xütteyi-Azərbaycan cənnətdir
Sayə salmış ona tuba gibi ta bayrağımız.*

Mirzə Əbdülxaliq Cənnəti

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsi və Elektrik cəmiyyəti

Bələdiyyə İdarəsinin istizahına [sorgusuna] cavabən “Elektriçeskaya sila” səhmdaran cəmiyyəti Petroqrada Ticarət və Sənaye Nəzarətinin 1915-ci sənəsinin 16 dekabrda təliqəsini [rəsmi məktubunu] göndərmişdir. Təliqədə Belı-qorod elektrik xətlərinin xarab olmasından nəşi [xarab olması səbəbindən], cəmiyyətin yeni xətlər çəkməsi təklif edilmişdir.

Məktəblər üçün odun

Bir çox məktəblər Maarif, Ticarət və Sənaye Nəzarətinə müraciətlə, məktəblər üçün odun istəmişlərdi. İşbu məsələ

lənin Bələdiyyə İdarəsinə verilməsindən naşi, məktəblər Bələdiyyə İdarəsindən odun buraxılmasını rica etmişlərdir.

* * *

Bələdiyyə İdarəsinin xidmətçilər üçün Ticarət və Sənaye Nəzarətindən ayaqqabı istəməsi iqdamatı [təşəbbüsü] Nəzarət anbarında ayaqqabı olmamasından naşi rədd edilmişdir.

Fəhlə həyatından

Srağagün təşrini-saninin 11-də Fəhlə Klubu salonunda Fəhlə Konqresi iniqad etmişdi [baş tutmuşdu].

Konqredə 78 nəfəri müsəlman olmaq üzrə 236 nəfər fəhlə iştirak etmişdir. Burada çadra altında bulunan müsəlman qadınları da iştirak etmişdir.

Müştərək müqavilənamə [kollektiv saziş] haqqındakı geniş məruzədən sonra uzun-uzadı müzakirə olmuşdur.

Təklif olunmuşdur ki, Bakı ticarətinin fəna [olmasını] və fəhlələrin ciddi əhvalını nəzərə alaraq, məhəllərində [yerində] məsələ ilə fəhlələri aşna etdikdən sonra fəqət qəti qərar çıxarmalıdır.

Nəticədə məhəllərində hazırlıq yapıldıqdan sonra təcili surətdə qərar çıxarımaq qərara alınmışdır: Fəhlələrin mərkəzdən xəbərsiz çıxışları mən' [qadağan] edilir.

Gələcək konqre bir həftədən sonra olacaqdır.

BİRJADA

Kerenski minlik 850-890 manata qədər, 250-lik kəndi qiymətindən 12 faiz və xırda 20 faiz əskikdir.

Nikolay 5 yüzlüyü 800-1650 manata qədər, yüzlüyü 250-340 manata qədər və xırda 150-160 manata qədərdir.

Türkiyə kağız lirəsi 220 manat və Zaqafqaz bonu min manata 5 manat fəzlədir.

Türkiyə altun lirəsi 950 manat, altun onluq 1100 manat, imperial 750 manat və Avstriya altunu 2000 manatdır.

Gümüş manat 80 manat və xırda gümüş para 32 manatdır.

Bakı bonunun min manatı İranda 3 tımən 8 qrana olmuşdur.

Susinin topu 1000 manata gedir.

PARLAMAN KOMİSYONLARINDA

Təşrini-saninin [noyabrın] 11-də Parlamentin Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] komisyona işbu qanun layihələri varid [daxil] olmuşlardır:

Ədliyyə Nəzarətindən: Ümuri-hüquqiyyədə [hüquqi işlərdə] məhkəmələrdən sadir olan [çıxarılan] qiyabi qərarlar üsulunun təbdili [dəyişdirilməsi] haqqında.

Ədliyyə Nəzarətindən: Əcnəbi məhkəmələrdən sadir olan qərarlar icrasının təbdili haqqında.

Maarif Nəzarətindən: Ali-ibtidai məktəblərə müəllim hazırlamaq üçün Gəncə, Qazax, Şuşa və Nuxada zükur [kişilər] üçün; Bakı, Nuxa və Gəncədə ünas [qadınlar] üçün iki sənəlik kursların güşadı [açılması] haqqında.

Maarif Nəzarətindən: Nuxa və Şuşada iki zükur, Bakı və Nuxada iki ünas darülmüəllimini [pedaqoji məktəbi] güşadı haqqında.

FİRQƏLƏR VƏ CƏMIYYƏTLƏR

“Müsavat”da

Ərəb Həmyə köyündə

Necə ki məlumdur, Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Ərəb Həmyə köy şöbəsi “Müsavat”ın Bakı Mərkəzi İdarəsinə müraciətlə, Ərəb Həmyə köyündə məktəb açılması haqqında təşəbbüsat edilməsini rica etmiş idi. Mərkəz isə bu xüsusda Bakı Xalq məktəbləri müfəttişinə müraciət etdikdə cavab almışdır ki, Ərəb Həmyə köyü Quba qəzasından olduğu üçün Quba qəzası məktəbləri müfəttişinə müraciət etməlidir. Binaenileyh [ona görə], “Müsavat”ın Mərkəzi İdarəsi yenidən Quba qəzası məktəblərinin xalq müfəttişinə müraciətdə bulunmuşdur.

Gəncədən teleqraf

Təşrini-saninin 7-si tarixi ilə Gəncədə olan Qars qaçqınları “Müsavat”ın Bakı Mərkəzi İdarəsinə teleqraf göndərərək, kəndilərinə Gəncədə heç bir müavinət edilməyib, fəna bir halda qaldıqları ilə bərabər, onlara qalmaqları üçün yer də verilməyib, dəmiryol qatarı odalarında saxlanılmasını da bildirib, kəndilərinin məccani [pulsuz] olaraq Bakıya gəlmələri üçün “Müsavat”dan təşəbbüsat edilməsini rica etmişlərdir.

Bu teleqraf haqqında mərkəz təşəbbüsat etməkdədir.

“Müsavat”ın iclası

Təşrini-saninin 10-da axşam saat 6-da Türk-Ədəmi Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Komitə iclası vüqu bulmuşdur.

İclasda müzakirə edilib həll edilən məsələlərin bir qəç dənəsini dərc edirik:

1) İclas qət etmişdir ki, firqənin naşiri-əfkarı olan [fikirlərini yayan] həftəlik bir qəzetə nəşr edilsin.

2) Bahalıq münasibəti ilə fəhlələrin maaşının artırılması və ərzağın ucuzlanması üçün Yusif Ziya Talıbzadə və Yusif İbrahimli əfəndilər intixab edilmişlər [seçilmişlər] ki, bu xüsusda Məsai [Əmək] naziri və hökumət əzası [üzləri] ilə müzakirə etsinlər.

3) İclasda müzakirə edilib qərar verilmişdir ki, işçilər ittifaqı təşkil edilsin.

4) Xarici məmləkətlərdən Azərbaycana gələn qaçqınların önünü almaq üçün məsələ qalxdıqda, məlumat verilmişdir ki, bu xüsusda hökumət tərəfindən lazımı binagüzarlıqlar edilmişdir [sərəncamlar verilmişdir].

5) Kanuni-əvvəl [dekabrın] 2-4-nə qədər davam edəcək firqə qurultayına hazırlaşmaq üçün Qulamrza Şərifzadəyə mühəvvəl olunmuşdur [tapşırılmışdır] ki, 5 nəfərdən ibarət bir komiyaon təşkil etsin.

İclas

Təşrini-saninin 13-də pəncşənbə [cümə axşamı] günü axşam saat 6-da Türk-Ədəmi Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın heyəti-rəyasəti iclası təyin edilmişdir.

Zəngəzur qaçqınları

Zəngəzur qaçqınlarından Əmrah Əli oğlu və Qulu Həsən oğlu “Müsavat”ın Bakı Komitəsinə müraciət etdikdə, məkurlara [deyilən şəxslərə] müavinət edilməsi üçün Komitə bunları Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə sövq etmişdir.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə**Əlbisə**

Qaçqınlara verilmək üçün Bakı sakini Teymur İsmayılov Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə bir dəst zənanə libas [qadın paltar] ianə etmişdir.

Ümumi iclas

İşbu cümə günü saat 10-da (14 təşrini-sani) Georgiyevski caddə nömrə 11-15, şəhərin Səkkizinci Türk məktəbində məzkur [deyilən] məktəbdə oxuyan şagirdlərin valideynlərinin ümumi iclası təyin edilmişdir.

İclas ikinci dəfə dəvət olunduğuna görə, hər qədər üzv gəlsə qanuni hesab ediləcəkdir.

Müzakirə olunacaq məsail [məsələlər]:

- 1) Keçmiş heyəti-idarə [idarə heyəti] tərəfindən izahat;
- 2) Yeni heyəti-idarə intixabı (seçki).

İclas

Cümə günü təşrini-saninin 15-də saat 4-də Naqornı küçədə 166 nömrəli mənzildə Cəmiyyəti-Xeyriyyə istehlak cəmiyyətinin ümumi iclası təyin edilmişdir. Üzvlərdən vaxtında, gəlmələri rica olunur.

* * *

Həmin təşrini-saninin 14-də cümə günü saat 4-də İkinci Realnı məktəbinin binasında Valideyn Şurası [iclasının keçirilməsi] qərara alınmışdır. Valideynlərdən acizənə təvəqqe edirik vaxtımüəyyəndə [təyin edilmiş vaxtda] əlbəttə məktəbə təşrif gətirsinlər, ta yeni Valideyn Şurası intixabı təxirə düşməyə.

AZƏRBAYCANDA**Qalabazarda**

Qalabazar (Masallı) qəsəbəsi Azərbaycanın ən əhəmiyyətli bir qəsəbəsi, yaxud bir ərzaq anbarı məqamındadır. Arpa, buğda, noxud və başqa ərzağı ilə məşhurdur. Muğanın mərkəzi bir qəsəbəsi axırda Muğan Cümhuriyyəti adını daşıyan hərflərin paytaxtı olmuşdur.

Qalabazara (Masallıya) gələcəkdə nə qədər mənfəətlər verəcəyi üçün hökumətin diqqətini cəlb edirik. Məktəbə, dərmana, dəvaxanalara, tibbiyyəyə, xüsusən, post və teleqraf işinə ehtiyacımız var və bu xüsusda hökumətin müavinət etməsi bəklənir.

Keçənlərdə qəzetələrdə Post-Teleqraf Nəzarəti tərəfindən Lənkəran, Prişib, Biləsuvar, Astara postaxanalarına məmur göndərilməsi əmrini oxuduq. Fəqət Qalabazarda (Masallıda) olan postaxanaya məmur göndərilmədiyinin səbəbi də bilinmədi və yenə Qalabazar “Müsavat” şöbəsi Bakı Mərkəzi Komitəsinə və Mərkəzi Komitə də Post-Teleqraf Nəzarətinə müraciət etdikdə, Nəzarət rica etmişdir ki, Qalabazarda (Masallıda) post və teleqraf olub-olmadığından müfəssəl məlumat əxz edib Nəzarətə pişnihad [təqdim] etməsi xəbəri qəzetələrdə dəxi oxundu. Bu məlumatı verməyi özüm üçün vəzifə ədd [hesab] etdiyimdən, Qalabazarda (Masallıda) 1917 sənə ağustos ayının 12-də posta şöbəsi açılıb, 1918 sənə fevral ayına kimi davam etdiyini və həman vaxtlarda anarşi hökmfərma olduğu [hökm sürdüyü] üçün tətillə məcbur olduğunu bildirməkdir.

Şimdi cəmi ləvazimatı, hətta oda da mövcuddur. Ancaq məmur lazımdır. Teleqrafa gəldikdə, o da az bir məxaricə mümkün olan şeylərdəndir.

Hüseyn Əsədullazadə

Salyandan

Kürreyi-ərdə mövcud olan kaffeyimiləl və əqvamın [bütün millətlər və qövmlərin] ən ziyadə sərvət və samana [var-dövlətə] malik və təriqi-səadətə salik olan [xoşbəxtlik yolunu tutan] millətini bu gün nəzərimizdən keçirəcək olsaq, o vaxt o milləti görəcəyik ki, ülm və fünün və sənayenin tərəqqi və tövsisinə [genişlənməsinə] çalışmaqdadır.

Üdəbaya-qədimə, ülm və fünün və sənayenin tövsisinə o dərəcədə çalışmış və mənafeyi-kəsirəsinə [böyük faydasına] o qədər qane olmuşdur ki, Demofil nam [adlı] ədibi-məşhur “Ən ziyadə sabit və paydar [qalıcı, əbədi] olan sərvət elm və hünərdir” demiş.

Ülm və fünün və sənayenin mənşə və mənbəyi təbiətdir, yəni hər şey təbiətin tədqiqi ilə kəşf və ehdas olunmaqdadır [meydana çıxmaqdadır]. Bunca kəşfiyyat və ixtiraat hər ehtiyacatı-zamandan təvəllüd edər [zəmanənin ehtiyaclarından doğular]. Şöylə ki, hər hankı bir şeyin lüzumi-həqiqisi hiss olunubsa, o şey bittəb vücuda gətirilər.

Bunun üçün Azərbaycan hökuməti, zəmanə icab etdiyi [zəruri hala gətirdiyi] kimi, ülm və fününün tövsi və təmininə [ümumiləşməsinə] qayət dərəcədə ciddiyyət və əhəmiyyət göstərdi. Qapanmış və ölmüş məkatibə [məktəblərə] ruh verdi, islah etdi. Müəllimlər kursu güşad etdi [açdı] və etməyə qədəm

qoydu. Ülumundan [elmindən] məhrum olmuş şəhər və köyləri ənvəri-maarif [maarif nurları] ilə təltif və tənvir etdi [işıqlandırdı]. Yenə sənəlik müəllimlər kursunun Qazax, Gəncə, Qarabağ və Nuxu şəhərlərində güşad edilməsi lüzumuna qərar verdi.

Şu xəbəri-məsərrəti [sevindirici xəbəri] “Azərbaycan” qəzetəsinin keçən nömrəsində oxuduqda, mövcubi-fövzü fəlah [zəfər və qurtuluşa səbəb] və bəisi-sələmətə səadət olan işbu kursların birer misalı bizim şəhərdə də güşad edilməsi zəruriyyətdən olaraq qəlbimizdən xüturn etdi [ürəyimizdən keçdi; xatirimizə gəldi]. Zira bir çox məkatibimiz müəllimsizlikdən qapalı qalıb, məhəllimizin siqləti-havası cəhətinə [havası ağır olduğu üçün] kimsə buraya meyl və məhəbbət etməyir.

Məktəbi-eddiyyə, rüşdiyyə, ibtidai-yələrimiz müəllimdən xali əndər xalidir [tamamilə müəllimsizdir; hamısı müəllimsizdir], [ümid] varsa, o da yerlilərdən ibarətdir.

Başqa yerdən müəllimlər gəlmək istəməyir. Əgər kursun birisi də burada açılmış olsaydı, ol vaxt yerli əhali cəlb edilib təlim aldıqdan sonra kəndi əhalisinə, kəndi çocuqlarına məəlmə-nuniyyə [canla-başla] xidmət etmiş olarlardı. Çünki başqa yerdən gələn zəvat [şəxslər] bir-iki ay xidmət edib, xəstələndiyi zaman ancaq vücudunun mühafizəsi qeydində qalıb, bilmərrə təlim-tərbiyədən, çocuqların əhvali-ruhiyyəsinə, əhalinin övzayi-ictimaiyyəsinə [ictimai vəziyyətindən] sərf-nəzər edir [nəzərini, fikrini uzaqlaşdırır].

Lakin yerli əhali isə şu yerlərin abu havası ilə tərbiyədar olub adət edərək, əhalinin əxlaq və ətvarına [hərəkətlərinə], məişət və keçinmələrinə, bilümm [ümumiyyətlə] idarə və işə cəhəti ilə imrari-ömürlərinə [dolanışlarına] artıq dərəcədə bələd və əhli-xibrə olduqları [vaqif olduqları, çox dəqiqliklə bildikləri] üçün mənafeyi-kəsirədən də [böyük faydalardan da] məhrum buraxılmaz zənn edirəm. Ol vəqt [o halda], həm məkatibi-ibtidaiyyələrimiz müəllimlərlə məmlu [dolu] olub, daha müşkülata, mümaniata [manəələrə] düçar olmarız və həm də camaatımız və çocuqlarımız ülm və fünundan bibəhrə olmazlar. Bununla bir növü şəhər və qəryələrimizin [kəndlərimizin] maarif tərəfi təşkil edilmiş [asanlaşdırılmış] olar və bununla dəxi Cavad qəzası, bilümm [bütövlükdə] Muğan torpağı əhalisi təhti-təlimə alınar.

Maarif Nəzarəti-cəlisinin [uca Maarif Nazirliyinin] nəzər-diqqətini şu nöqtəyə cəlb edərək, məhsuldar və ziqiyət [çox dəyərli] olan Muğanın bilxassə [xüsusilə] maarifcə əsbab [və] vasitəyi-tərəqqisi [tərəqqisinin səbəbi və vasitəsi] – kəndi övladının müəllimlər yetişdirməsinə mövquf [bağlı] olacağı və bu surətlə də ümm vətənin faydamənd olacağını zənn edirəm.

H[üseyn] Qasım

GÜRCÜSTAN XƏBƏRLƏRİ

Batımda ingilis bankı

Bu günlərdə Batımda İngiltərə Kralıq Bankının şöbəsi açılacaqdır. Banka hər növ müamilat [əməliyyat] icra edə-

cəyi kimi, şəhər və şəhər ətrafındakı yerlərin rəhni ilə para veriləcəkdir.

Axalsıxda kommunist təşkilatı

Xalq qvardiyasının Axalsıx qərgarının verdiyi xəbərə görə, bu günlərdə Axalsıxda özlərini kommunist təsmiyə edən [adlandıran] bir təşkilat kəşf olunmuşdur. Təşkilat təsviyə [ləğv edilmiş] və bütün üzvləri həbs edilmiş və patlanğıc alət [alətləri] alınmışdır.

Qızıl aparların tutulması

Kutais cinayət milisi rəisi Kutais vağzalında Batıma baqaj tərifi [vasitəsi] ilə 3 pud miqdarında qızıl və gümüş aparmaq istəyən bir neçə əşxasın [şəxslərin] tutulmasını xəbər verir.

Serbiya konsulunun qarət edilməsi

Kutais Mahal Məhkəməsinin müdəiyi-ümumisi [prokuroru] Hüquq nazirinə Manta köyün körpüsü ətrafında naməlum bədəfkarlar [cinayətkarlar] tərəfindən Serbiya konsulunun qarət edildiyini xəbər verir. Şübhə üzərinə bir neçə nəfər tövqif [həbs] edilmişdir.

Bolşeviklərin çıxışı

Tiflisdə alınan məlumata görə, bu axır günlərdə bolşeviklərin və müsəlləh çətələrin [qanunsuz silahlı dəstələrin] yenidən çıxışları baş verməkdədir. Qori qəzası, Axalkələk, Supsa, Çoxatauridə yenidən noyabrın 9-da zimami-hökuməti [hökumətin cilovunu] əllərinə almaq təşəbbüsündə bulunmuşlardır. Noyabrın 10-da gecə Lançxutidə hökumət məmurlarını həbs, dövləti idarələri işğal, xalq qvardiyası dəstələrinə hücum, telefon və

teleqraf xətlərini məhv etmişlərdir. İttixaz edilən tədabir [həyata keçirilən tədbirlər] sayəsində iğtişşə yol verilməmiş, müqəssirlər həbs [edilmiş] və münasibata [sorğu-sual edilməyə] başlanılmışdır. Supsada üsyançılar əleyhinə zirehli qatar iş görürdü.

Ədəbi tədqiq

“DALĞA”

Şairi: Ə. Cavad

- 2 -

Mən bu simayi-şeyriyyətdə məşhur mütəvəffa [mərhüm] bir gürcü şairini daha tanıram ki, Vaja-Pşaveladır. Vaja-Pşavela da söyləmək istədiyini söyləmədiyi üçün vətəni və millətinin – və bilxassə bir kəndli olduğu üçün – kəndinin dərdini buraxıb da əsil diləyini deyəmmədiyindən hər zaman məhzun [hüzünlü] qalmış: “Hey! Başaçıq, ayağı-çılpaq qonşularımın təzəllümləri [zülüm altında inildəmələri] var ikən, niyə mənə lahuti [ilahi] pərilərin ilhamatını [ilhamlarını] oxutmaq istəyir, eşqi-sərmədi [əbədi eşq] ilə bihuş etməyi diləyirsən” - deyə təşəkkür etmişdi.

Lirik bir şair olan fransız Katul Mendes də öylə idi. Fəqət o, daha ziyadə kəndi mühitindən deyil, bəşəriyyətin ələmlərindən mütəəzzi olurdu [əzab çəkirdi]. Rusiya istibdadına qarşı yazılmış onun lirik bir faciəsi həqiqətən bir kitabihüzn və təəssürdür.

Osmanlı ədiblərindən doktor Rza Tofiq bəyin də bir neçə parça nəşr edilmiş lirik şeirlərində də bu xasiyyət vardır. Fəqət bəhsimizi uzatmamaq üçün mövzuya övdət edəlim [qayıdaq].

“Dalğa”da bir çox gözəl şeirlər olduğu kimi, müvafiq görmədiyim bəzi yaşlı mənzumələr də vardır.

Məsələn, “İstanbul” kimi:

*Mən sevdiyim marmar sinəli yarı,
Deyirlər qoynunda yabançı əl var.
Baxıb üföqlərə, uzaq yollara,
Ağlayırmış [mavi] gözlər axşamlar.
Ah ey solğun üz lü dalğın İstanbul,
Mavi gözlərin pək bayğın İstanbul!*

Daha müqəddimədə bu tərzdə başlayan şu şeir, daha sonra büsbütün məyusiyyətlə davam edir ki, milli bir şair olmaq etibarını ilə Cavadın dilindən biz bunu eşitmək istəməzdik.

Ümumiyyət etibarını ilə “Dalğa”da hissi, fikri, fəlsəfi şeirlər vardır.

Məsələn “Of, bu yol!..” bir təfəlsüfdən [fəlsəfədən, fəlsəfi sözlərdən] ibarət olub, müvəffəqiyyətlə yazılmışdır.

“Ey əsgər” mənzuməsi də kəza [həmçinin] dəyərlidir.

Həpsindən daha lirik bir şeir və dua olan “Bismillah” mənzuməsidir:

*Atıldı dağlardan zəfər topları,
Yürüdü irəli əsgər, bismillah!
O Xan sarayında çiçəkli bir qız,
Bəkləyir bizləri zəfər, bismillah!*

*O döyünən ürək, dumanlı şəhir,
Bilirmisin bu zor gurultu nədir?
Aç sisli qoynunu ordumuz gəlir,
Nişanlın qoynuna girər, bismillah.*

*Ey hərbin taleyi, bizə yol ver, yol,
Sən ey gözəl dəniz, gəl türkcə ram ol,
Sən ey sağa-sola qılinc vuran qol,
Qollarına qüvvət gələr, bismillah.*

* * *

Fəqət, mənim şairdə aradığım məziyyəti olduqca müvəffəqiyyətlə göstərən şeiri “Mən bulmuşam” mənzuməsidir:

*Ey Tanrının cənnət uman qulları,
Mən cənnəti bu dünyada bulmuşam.
Aramaqdan bezdiyiniz yolları,
Aramadan, mən sevdada bulmuşam.*

*Oxşayaraq ulduzunu, ayını,
Mən sayamam cənnətimin sayını,
El deyən cənnətin mən bir tayını
Açıq gözlü bir rüyada bulmuşam.*

Bu parçalarda şairin nə əmiq [dərin] bir “mən” intibaat [təəssüratı, hissi] və qənaəti vardır!

“Mən”in bu qədər müvəffəqiyyətlə ifadəsi doktor Rza Tofiq bəyin “Nəfəs” mənzuməli bir şeirində də görülür. Qismən aşağıda ərz edirəm:

*Mənə sual vermə, cavab müşküldür,
Hər sirri mən sənə açmamam, xocam,
Haqqın xəzinəsi darı deyildir,
Came havlısında saçmamam, xocam.*

*Qeydi-axirətlə düşməm möhnətə,
Mən burda məmuram şimdi xidmətə.
Heyvan otlatarkən gedib cənnətə,
Sənə hüllə donu biçməm, xocam.*

*Meracı anlatma, eşşək deyiləm,
Bildiyin qədər də mələk deyiləm.*

*Günahkar insanam ördək deyiləm,
Bu ağır gövdəylə uçmamam, xocam!*

Hər iki şeirdə məzmunlar o qədər yek-digərlərindən [bir-birindən] ayrılma-dığı halda, birincisi “liriko-ordiner” olduğu halda, ikincisi “liriko-satirik”dir.

Fəqət ənfüsiyyətin (subyektivizm) ən gözəl nümunələri bu yuxarıdakı parçalardadır.

Cavad əfəndinin yazdığı şeirlərdəki mənə və modaları uzun-uzadıya təhlil etməyə, məəttəəssüf [təəssüf ki], imkan olmamaqla bərabər, son bir söz olaraq deyə bilərəm ki:

“Dalğa”nın səmimiyyətlə tərənnüm edən şairi, əgər bir az daha uzansa, bir az daha fikri mütaliələrlə məşğul olsa, ən qiymətli bir şair sifət və qüdrətini ala-caqdır. Müstəid [istedadlı] şairə müvəffəqiyyətlər təmənni edərkən, ədəbiyyat aləmində gözəl bir hədiyyə bizə verdiyindən dolayı da təbriklər eylərəm.

Ə. H.

TEATRO VƏ MUSIQI

“Ulduz”

Cəfər Cabbarzadənin son “Bakı müharibəsi” faciəsindəki müvəffəqiyyətsizliyi onu qayət mütəəssir etmiş olmalıdır ki, Mart hadisəsində İsmailiyyə binasında yaxılıb tələf olmaqla yenidən yazmaq məcburiyyətində olduğu “Ulduz” pyesasında son dərəcə ehtiyatkar davranmış, əsərinin hər nöqtəsinə diqqət etmiş, tamaşaçılarının məmnuniyyətini mövcib [məmnuniyyətinə səbəb] ola biləcək sə-nətkarənə bir faciə yarada bilmişdir.

“Ulduz” faciəsi Trablis müharibəsi zamanında vəqə olmuş bir faciəni heka-yə edir. Gənc müəllif vəqənin səlamətliyinə, şəxslərinin əhvali-ruhiyyəsinə, cərəyan edən Trablis müharibəsi ilə əsas faciənin yek-digəri [bir-biri] ilə münasibətinə artıq dərəcə əhəmiyyət vermiş, səyi də nəticəsiz qalmaqaraq müvəffəq olmuşdur.

“Ulduz” faciəsinin mənfi cəhəti yalnız onun lisanının bir qədər sadəlikdən uzaqlaşmasıdır ki, aktyorlar, xüsusən aktrisalər söylədikləri bəzi qeyri-mənus [tanış olmayan] kəlmələrin mənasını bilmədiklərindən, əksərən onların tərzitələffüzündə müşkülət çəkir və yaxud büsbütün başqa bir kəlmə söyləyirdilər ki, təbiəti ilə bu, təsiri pozurdu.

Bununla bərabər, ikinci pərdənin sonu da nəzəri-diqqəti cəlb etməyə bilməzdi. Ramiz kəndi sevgilisi Ulduzun kəndisinə xəyanət etdiyinə zahib olaraq [inanaraq], ortada bir taqım intriqalar çevirən ərəb Harisə onun qətlini tapşırır. Haris isə Ulduzu alıb başqa bir yerə götürür. Kəndisinin xətasını sonradan hiss edən, Ulduzun firaqında intihar etmək istəyən Ramiz, uzun bir zaman-dan sonra birdən-birə Ulduzun salamat olmasını, kəndisi də özündən pək də uzaqda olmayıb Benqazidə bulunduğunu eşidir. Kəmalı-həyəcanla Ulduzun yaşadığı evə qoşur. Ulduzu dərağuş edəcək [qucaqlayacaq] yerdə, onun təkrar başqa bir yerə qaçırıldığını görür.

Faciənin ən calibi-maraq olan bu nöqtəsi bir qədər, daha doğrusu olduqca zəif keçdi. Bu zəifliyə hər nə qədər aktyorların, xüsusilə Ramizin oyunu səbəb oldusa da, aktyora lazım gələn

sözü söyləmək imkanı da, məəttəəssüf [təəssüf ki], verilməmişdi və yaxud aktyorlar tərəfindən əsərin orası ixtisar edilmişdi.

Aktyorların oyununa gəldikdə, baş rollarda Abbas Mirzə Şərifzadə “Ramiz” rolunda, A. N. Olenskaya “Ulduz” rolunda, Sidqi Ruhulla “Haris” rolunda, Rza Darablı “Ənvər” rolunda idilər. Abbas Mirzə ikinci pərdənin sonundakı zəiflikdən başqa, Ramizi müvəffəqiyyətlə oynadı. Sidqi Ruhulla xain bir ərəb tipini yaratmağa çox səy edirdi, müvəffəq də olurdu, ancaq bəzən hərəkətlərində mübaliğəkarlıqda bulunduğundan, adətə bir şarj yapırdı. Məmafih [bununla belə], əsərin Haris kimi baş rolunu oynaya bildi.

Ümumiyyətlə, oyun yaxşı keçdi, tamaşaçı çox idi. Teatrodə söylənən sözlərin təsiri yavaş-yavaş görülməkdədir. Xalq özünü əvvəlkilərə nisbət yaxşı aparır.

Teatroçu

BAKI MÜSƏLMAN TƏCHİZİYYƏ İDARƏSİNDƏN

Müdiri-möhtərəm!

“Bəsirət” qəzetəsinin 254-cü nömrəsində “İdarəyə məktub – Qəbiristan haqqında” sərlövhəli bir məqaləni oxuyub, neçə kəlmə möhtərəm qarelərə [oxuculara] bu bərədə qəzetə vasitəsilə ərz etməmi kəndimə borc bildim.

Necə ki məqaləçi yazır, Məşixət [Şeyxülislamliq] İdarəsi əmri ilə və Bakı qazısı təvəssütü [vasitəçiliyi] ilə qəbiristanlarda müşahidə olunan hərc-mərclik

qabağını almaq üçün həmin 1919-cu sənənin əvvəlində “Bakı Müsəlman Təchiziyə İdarəsi” namında bir heyət təşkil olundu və həmin heyətin üçüncü və ya dördüncü iclasında, heyət üçün Məşixətdən vasil olmuş [gəlmiş], yəhudilərin “Üxüvvət” [Qardaşlıq] namında mövti [cənazə işləri] idarəsinin proqramından iqtibas olunmuş bir proqram oxundu.

Həmin proqramın maddələrinin bir neçəsində fəxri üzvlər[in] idarə təşkil olanda ianə etdiyi məbləği, idarə fəvqəladə bir vaxtda sərf etməsini bəyan edir və yenə də həmin proqramda dərc olunmuşdur ki, banklarda “Üxüvvət” namına neçə minlərcə paralar mövcuddur ki, idarə qəbir yeri aldıqda və yənkə bir yadigar “sövmə” [ibadət-xana] bina etdikdə, sərf etmək üçün imkanı olsun. Lakin bu maddələr idarəyə ittilə [xəbər] verildisə, yenə üzvlərdə nə fəxri üzv intixab olundu [seçildi] və nə də bir nəfər şəxs bir qəpik də olmuş olsa idarəyə ianə etdi...

“Bəsirət” məqaləsində dərc olunmuş kimi idarə qət etmişdi [qərara almışdı] ki, böyük qəbirindən 30 manat və uşaq torpaq qəbirindən 15 manat alınsın. Daş qəbir və sərdabə isə qeyri məbləğ olsun. Fəqir və biçiz [yoxsul] vəfat edənləri idarə öz xərci ilə dəfn-kəfn etməsinə öhdəsinə götürmüşdü.

İdarə təşkil olandan iki gün sonra müşahidə olundu ki, xəstəxanada olanları – istər müsəlman, istər xarici – bəkəfən “Qardaşlıq qəbiristanında – Bratskaya kladbışa”da dəfn edirlər. Bu, şəriətə müğayir [zidd] olduğu üçün, idarə üzvlərindən fəaliyyətliləri vasitəsilə ida-

rə, Bələdiyyə İdarəsi ilə əlaqəyə uğrayıb, xəstəxanada vəfat edənləri öz öhdəsinə götürdü ki, hər millət vacibatına [qayda-qanununa] müsəlman şəriəti ilə əməl olunsun. O vaxtda bezin arşını Tağiyevin fabrikasında 11 manat və qeyri satıcı-larda 25 manata idi. Bu hesabla hər meyitə 9 və ya 8 arşın kəfən hesab edərək, 200-dən bir az əlavə kəfən xərci, ərradə [araba], qəssal, dəfn xərcini dəxi hesab edərsəniz 250 manatdan dəxi əlavə məxarici hər meyit üçün öz öhdəsinə götürmüşdü. Və sonra Bələdiyyə İdarəsi 95 manat hər meyit üçün idarəyə buraxdı.

Sənənin dördüncü ayına kimi idarə bu minval ilə davam etdi və idarənin ərizəsinə binaən [ərizəsinə əsasən], Bələdiyyə İdarəsi hər bir meyit üçün sonra 200 manat bir məbləğ buraxılmasını təsdiq etdi.

Həmin idarə bəndəyə təhvil verildikdə, haqq-hesabsız idarənin 12 minə yavuuq qərzi [borcu], 4 mindən bir az əlavə tələbi [alacağı] vardı. İdarə öhdəmə keçəndən sonra həmin qərzin hamısı bəlkə əda olunmuşdur [ödənməmişdir] və hər bir kəs xahiş edərsə, gəlib təftiş edə bilər. O ki qaldı idarə bir ilin ərzində nə fəaliyyət göstərmişdir, bu barədə sənənin axırında atçot [hesabat] verməmi nəzərə alaraq, təfsilata girişməyi hələ yersiz bilirəm.

Bakı Müsəlman

Təchiziyə İdarəsi müvəqqəti katibi:

Həsənağa Yusifxanlı

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çaharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavər-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-

7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

11449

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Doktor C. N. Ləmbəranski

Daxiliyyə və cərrahiyyə naxoşluqlarına müalicə edir. Qəbul olunur gündüzlər 10-dan 12-yədək; axşamlar 5-dən 7-yədək.

Ünvan: Birjavaya küçə 8, telefon 57-30.

14040

İtibdir

31 oktyabr 1919-da Ənzəliyə göndərdiyim iki qitə qənd [iki partiya] kvitansiyası – biri 40 nömrəli, “Məhəmməd şah” paraxodu ilə bir vaqon; birisi də 116 nömrəli, “Ağadadaş” paraxodu ilə 25 boçka. Tapanlardan xahiş olunur Bakıda dəniz kənarında Mirzə Rəfi Şalçı Ənzəli... kontoruna xəbər versinlər. Əks surətdə etibardan saqitdir [etibarsızdır].

14041

Gimnaziya müəlliməsi

Petroqradda ali ünvan [qadınlar] kurslarının fizik və elmi-hesab şöbəsini bitirmiş, edadi məktəblərinin proqramı ilə dərs verir. Görmək olar saat 5-dən 8-dək, Nikolayevski caddədə Antonovun evi, diş həkimi Hamburqun mənzili, telefon: 5-16.

14033

Elan

Oktyabrın 30-da 1919-cu ildə Zakaspi-Qafqaz Səhmdarlar Cəmiyyətinin xarici və daxili ticarəti “Kotton-Vul”un nizamnaməsi Azərbaycan Cümhuriyyəti Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri tərəfindən təsdiq olundu.

14038

Müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Türkiyədə**

səh. 292. “Həmidyyə qəhrəmanı”: Türkiyənin hərbi xadimi Hüseyn Rauf Orbayın ləqəbi. Osmanlı donanmasına məxsus zirehli hərbi gəmi “Həmidyyə”də xidmət edərkən Albaniya üsyanının yatırılmasında, Türkiyə-İtaliya müharibəsində və Balkan müharibələrində göstərdiyi qəhrəmanlığa görə ona bu ləqəb verilmişdi.

səh. 293. “ittihadçı... ittihadçılıq”: Türkiyədə 1913-cü ildə hakimiyyətə gələn İttihad və Tərəqqi partiyası və onun tərəfdarlığı.

Nəzarətlərdə

səh. 296. “mauzeristlər”: silahlı erməni quldurları; əsasən mauzerlə silahlandıqları üçün belə adlanırdılar.

“1919-cu sənə mədaxil və məxarici büdcəsini”: güman ki, “1919-cu sənə” yerinə “1920-ci sənə” olmalı idi.

İstilahların türkcəsini nə tövrlə bulaq

səh. 298. “siyasi, ictimai ... istilahların”: qəzetdə belədir.

Şəhər Dumasında

səh. 301. “Cəfərov”: yəqin ki, söhbət Əli İsgəndər Cəfərovdan gedir.

“Bayrağımız” şeiri (səh. 301) üçün lüğət:

şüqqə-güşa olmaq: açılmaq; parçadan olan bir şeyin açılması

düta: bükülmüş; ikiye qatlanmış

nəcm: ulduz

əngüşt-nüma: barmaqla göstərilən; hamının barmaqla göstərdiyi

xirələnmək: qamaşmaq

bərqi-lame: parıldayan şimşək

çöhrə-nüma: üzünü göstərən
donadılmaq: bəzənmək
nəşvü nüma tapmaq: üzə çıxmaq; yetişib böyümək

əbədə: heç vaxt; əsla
xüttəyi-Azərbaycan: Azərbaycan ərazisi, ölkəsi, torpağı

tuba: inanışa görə, cənnətdə bitən və bütün cənnəti kölgələyən ağac

“Qibleyi-taəti-ixvani-səfadır əlhaq / Kəfəni-cismi-şərif-i-şühəda bayrağımız”: “Doğrudan da bayrağımız, səfa qardaşlarının (saf qəbli qardaşların) ibadət etdikləri qiblədir və şəhidlərin şərəfli bədənlərinin kəfənidir.”

Azərbaycanda

səh. 305. məktəbi-edadiyyə, rüşdiyyə, ibtdaiyyələrimiz”: edadiyyə – rüşdiyyədən sonra gələn və şagirdləri ali məktəbə hazırlayan məktəb; rüşdiyyə – ibtdai məktəbdən sonrakı mərhələyə məxsus məktəb.

“Dalğa”

səh. 308. “came havlısı”: məscid həyəti.

“qeydi-axirət”: axirət qayğısı

“hüllə donu”: cənnət libası

Teatro və musiqi

səh. 309. “Benqazi”: Livianın şimalında, Aralıq dənizi sahilində liman şəhəri.

“Teatroçu”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Seyid Hüseyn Sadıqzadəyə məxsusdur.

Doktor**C. N. Ləmbəranski**

səh. 311. “Doktor C. N. Ləmbəranski”: Cəmil Nəsir oğlu Ləmbəranskinin adı qəzetdə, ruscada işlənən “Djamil” formasının baş hərfinə müvafiq, “D. N. Ləmbəranski” kimi verilmişdir.

İtibdir

səh. 311. “Ənzəli... kontoruna”: arada bir neçə hərf silinmişdir, oxunmur.